

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา

Research and Development Newsletter

ปีที่ 17 ฉบับที่ 187 เดือนมีนาคม 2561

- ย้อนเวลาหาอดีตของอาคารรัฐสภา จากถนนอุทองในมุ่งไปถนนทหาร (เกียกกาย)
- การพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย เพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเอเชีย
- สิทธิมนุษยชน : สิทธิขั้นพื้นฐาน

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา

Research and Development Newsletter

ปีที่ 17 ฉบับที่ 187

ประจำเดือน มีนาคม 2561

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร ด้านการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ให้แก่บุคคลในวงงานรัฐสภา อันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานด้านนิติบัญญัติ

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา

สำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ถนนประดิพัทธ์ เขตพญาไท

กรุงเทพมหานคร 10400

โทรศัพท์ 0 2244 2067-8

โทรสาร 0 2244 2062

ที่ปรึกษา

นายคุณวุฒิ ตันตระกูล

รองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

นางอรวรรณ พันธุ์เปื้อง

ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ

นางสาวอุษา โฆษิตตระกูล

ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานวิจัยและพัฒนา

บรรณาธิการ

นางสิวาพร

สุขเอียด

กองบรรณาธิการ

นางสาวนารีลักษณ์

ศิริวรรณ

นายสิฐสร

กระแสน์สุนทร

นายจันทรม

สีหาบุญดี

นางสาวปิยะวรรณ

ปานโต

นางสาววิมลรักษ์

ศานติธรรม

นางสาวปรียวรรณ

สุวรรณสุนย์

นางสาวอัญชลิ

จวงจันทร์

นางสาววิลาสิณี

ฉายรัตน์ตระกูล

ฝ่ายจัดพิมพ์

นางสาวธัญธิดา

หาเรือนศรี

นางณัฐชานันท์

หนูทองอินทร์

ฝ่ายเผยแพร่

นางภักดิ์กัญญา

มากห้องไทร

นางสาวนวลละออง

พรแก้ว

บทบรรณาธิการ

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนาฉบับนี้เป็นฉบับที่ 187 ปีที่ 17 เดือนมีนาคม 2561 ยังมีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ ประกอบด้วย **คอลัมน์รอบด้านงานสภา** นำเสนอความเป็นมาเรื่องการจัดหาสถานที่ก่อสร้างอาคารรัฐสภา ประกอบด้วย การดำเนินการจัดหาอาคารรัฐสภาในช่วงเวลาก่อนปี 2500 ช่วงเวลาระหว่างปี 2500-2508 ช่วงเวลาระหว่างปี 2509-2517 และช่วงเวลาระหว่างปี 2535-2551 **คอลัมน์บทความวิจัย** เรื่อง ผลการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาไทยในอนาคต นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับปัจจัยที่จะส่งผลต่อการศึกษาไทย ได้แก่ การปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอนและการประเมินผล การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา การปฏิรูปบุคลากรครูผู้สอน ร่วมกับการปฏิรูปด้านอื่น ๆ ของประเทศควบคู่ไปด้วย **คอลัมน์งานวิจัยและพัฒนา** 2 เรื่อง เรื่องแรกคือ การพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยเพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเอเชีย เป็นการศึกษาแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคเอเชีย จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย และกลุ่มประเทศที่มีความโดดเด่นในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคเอเชีย แนวทางการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการเสนอรูปแบบการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคเอเชีย เรื่องที่สองคือ ปัญหาเชิงโครงสร้างของแรงงานไทยและเส้นทางชีวิตของแรงงานเป็นการศึกษาโครงสร้างของปัญหาแรงงานไทยในตลาดแรงงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งการศึกษาเส้นทางชีวิตของแรงงานและการจ้างแรงงานในพื้นที่ชนบท-เมือง สำหรับ **คอลัมน์บทความที่น่าสนใจ** นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา กลไกการดำเนินงาน ตลอดจนบทบัญญัติเพื่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 รวมถึงแนวทางการเสริมสร้างมาตรการและแนวทางคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ส่วน **คอลัมน์รอบโลกวิจัย** เป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ และผลการวิจัยกรณีผลประโยชน์สุทธิที่เมืองต่าง ๆ จะได้รับหากก้าวไปสู่ “เมืองไร้เงินสดในระดับที่เป็นไปได้”

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับสาระความรู้จากบทความในคอลัมน์ต่าง ๆ ของเอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา ประจำเดือนมีนาคม 2561 อนึ่ง ภาพปกและภาพประกอบจาก <https://www.sarakadee.com/2016/12/22/tree-for-economy/> จึ่งขอบขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้

สารบัญ

หน้า

รอบด้านงานสภา

ย้อนเวลาหาอดีตของอาคารรัฐสภา จากถนนอุทงโม่งไปถนนทหาร (เกียกกาย) เรียบเรียงโดย ฐากร จุลินทร	1
---	---

บทความวิจัย

การศึกษาไทยในอนาคต เรียบเรียงโดย วิมลรักษ์ ศานติธรรม	10
---	----

งานวิจัยและพัฒนา

การพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย เพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเอเชีย เรียบเรียงโดย วิลาสิณี ฉายรัตน์ตระกูล	15
ปัญหาเชิงโครงสร้างของแรงงานไทยและเส้นทางชีวิตของแรงงาน เรียบเรียงโดย ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์	28

บทความที่น่าสนใจ

สิทธิมนุษยชนภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เรียบเรียงโดย อัญชลี จวงจันทร์	36
--	----

รอบโลกวิจัย

สังคมไร้เงินสด เรียบเรียงโดย จันทมร สีหาบุญลี	43
--	----

รอบด้านงานสภา

ย้อนเวลาหาอดีตของอาคารรัฐสภา
จากถนนอุทองในมุ่งไปถนนทหาร (เกียกกาย)
เรียบเรียงโดย...ฐาภกร จุลินทร

ประชาชนสนใจเข้าฟังการประชุมสภา ฯ นัคส์สำคัญ ๆ

หุ่นจำลองแสดง — สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา
ออกแบบโดย พล จุลเสวก และคณะ

พระที่นั่งอนันตสมาคมซึ่งใช้เป็นี่ประชุมรัฐสภาาระหว่างปี 2475-2517

ทีมา ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2512

อาคารรัฐสภาไม่เพียงแต่เป็นสถานที่ทำการขององค์กรนิติบัญญัติเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของความเจริญก้าวหน้าของระบอบประชาธิปไตย อีกทั้งเป็นอาคารสถานที่ซึ่งสะท้อนความมีวัฒนธรรมหรืออารยธรรมของแต่ละประเทศ โดยเป็นสถานที่ซึ่งใช้ในการประชุมของสมาชิกรัฐสภาเพื่อหารือและหาข้อยุติทั้งในเรื่องของการตรากฎหมาย การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน หรือการให้ความเห็นชอบในเรื่องต่าง ๆ นอกจากนี้ ลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมของอาคารรัฐสภายังสามารถสื่อความหมายได้ถึงการพัฒนาทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน พร้อมทั้งความสวยงามทางศิลปะอีกด้วย ในบางประเทศจึงเลือกที่ตั้งอาคารรัฐสภาให้ติดกับแม่น้ำ/ทะเลสาบ เพื่อความสวยงามทางทัศนียภาพ อาทิ รัฐสภาอังกฤษตั้งอยู่ที่ริมแม่น้ำเทมส์ กรุงลอนดอน รัฐสภาศรีลังกาซึ่งไปสร้างอยู่บนเกาะเทียมในทะเลสาบดิยาวานนา (Diyawanna Lake) รัฐสภาฮังการีตั้งอยู่ที่ริมแม่น้ำดานูบ กรุงบูดาเปสต์ ส่วนประเทศไทยได้ใช้พระที่นั่งอนันตสมาคม เขตดุสิต กรุงเทพฯ เป็นอาคารรัฐสภาตั้งแต่วันที่ 28 มิถุนายน 2475 ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ต่อมา ด้วยเหตุที่พระที่นั่งอนันตสมาคมมีพื้นที่จำกัด จึงมีการใช้พื้นที่ติดกับพระที่นั่งอนันตสมาคมซึ่งอยู่ในเขตพระราชฐานเช่นกันเพื่อสร้างเป็นอาคารรัฐสภาแห่งใหม่ บทความรอบด้านงานสภานี้ จึงขอเสนอบทความเรื่อง ย้อนเวลาหาอดีตของอาคารรัฐสภาจากถนอมอุทองในมุ่งไปถนอมทหาร (เกียกกาย) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับ 1) การดำเนินการจัดหาอาคารรัฐสภาก่อนปี 2500 2) การดำเนินการจัดหาอาคารรัฐสภาระหว่างปี 2500–2508 3) การดำเนินการจัดหาอาคารรัฐสภาระหว่างปี 2509–2517 4) การดำเนินการจัดหาอาคารรัฐสภาระหว่างปี 2535–2551 และ 5) บทสรุปและข้อสังเกตของผู้เรียบเรียงข้อมูล

1. การดำเนินการจัดหาอาคารรัฐสภาก่อนปี 2500

สถานที่สำหรับเป็นอาคารรัฐสภาแห่งแรกของไทย คือ พระที่นั่งอนันตสมาคม ได้เริ่มก่อสร้างในสมัยรัชกาลปีที่ 5 เมื่อปี 2451 และเสร็จสมบูรณ์ในปี 2458 โดยพระราชประสงค์ของรัชกาลที่ 5 คือ ใช้เป็นสถานที่เพื่อประกอบพระราชพิธี เสร็จจอกมหาสยาม และรับรองแขกต่างประเทศ แต่เมื่อมีการนำมาใช้เป็นสำหรับอาคารรัฐสภาจึงมีการดัดแปลงสถานที่เพื่อใช้เป็นที่ประชุม สำหรับในระยะการเริ่มต้นของระบอบประชาธิปไตยไทย รูปแบบของรัฐสภาอยู่ในรูปแบบของสภาเดียว (Unicameral Parliamentary System) จำนวนสมาชิกสภาจึงมีจำนวนไม่มาก ดังนั้นอาคารรัฐสภาอาจจะยังไม่จำเป็นต้องใช้สถานที่ที่กว้างขวางมากนัก อย่างไรก็ตามสภาพภายในพระที่นั่งอนันตสมาคมมีสภาพที่ไม่เหมาะสมสำหรับการเป็นสถานที่ประชุม กล่าวคือสถานที่ดังกล่าวไม่ได้ถูกออกแบบสำหรับการเป็นห้องประชุมขนาดใหญ่ตั้งแต่เริ่มแรก ถ้าจะมีการทำเป็นอัมพันทรียกพื้นที่เป็นที่ประชุมก็จะมีบรรยากาศความมืด บังแสงสว่างและทางระบายลมทำให้เกิดภาวะอากาศอับอ้าว พร้อมกันนี้อุปสรรคที่สำคัญสำหรับการประชุม คือ ระบบเสียง เนื่องจากหินอ่อนภายในพระที่นั่งอนันตสมาคมที่ผาผนังอยู่โดยรอบเป็นของแข็ง ทำให้เกิดเสียงสะท้อน เมื่อเร่งการใช้เครื่องขยายเสียง ยิ่งทำให้มีเสียงสะท้อนมากขึ้น ฟังได้ไม่ชัดเจนจะดัดแปลงก็ทำได้โดยยาก และทำให้เสียความสวยงาม (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2512, น. 10–12) อีกทั้งมีสภาพพื้นที่จำกัดไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภาและเจ้าหน้าที่สำนักงานเลขาธิการรัฐสภาได้ เมื่อมีจำนวนสมาชิกรัฐสภาเพิ่มขึ้นในเวลาต่อมา

ต่อมา คณะรัฐมนตรีที่พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรีได้มีมติและแจ้งให้สภาผู้แทนราษฎรทราบเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2481 ว่า การใช้พระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นสถานที่ประชุมมีความไม่เหมาะสมจึงควรจัดสร้างอาคารแห่งใหม่ โดยตั้งกรรมการพิจารณาจัดสร้างสถานที่สภาผู้แทนราษฎรจำนวน 8 คน และมีผู้แทนกระทรวงมหาดไทยร่วมเป็นกรรมการด้วย (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2517, น. 269) สำหรับกรรมการพิจารณาฯ ล้วนแต่เป็นบุคคลสำคัญของคณะรัฐมนตรีทั้งสิ้น อาทิ พระยาไชยยศสมบัติ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นประธานกรรมการ หลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (นายปรีดี พนมยงค์ ต่อมาเป็นนายกรัฐมนตรีในภายหลัง) หลวงโกวิทอภัยวงศ์ รัฐมนตรี (นายควง อภัยวงศ์ ต่อมาเป็นนายกรัฐมนตรีในภายหลัง) ภายหลังเมื่อคณะรัฐมนตรีคณะที่แต่งตั้งกรรมการคณะนี้ได้พ้นจากตำแหน่ง จึงเป็นผลให้การจัดหาอาคารรัฐสภาในช่วงเวลานั้นจึงยุติลงโดยปริยาย

ปี 2489 เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 มีผลบังคับใช้และกำหนดให้รูปแบบของรัฐสภาไทยเป็นแบบสภาคู่ (Bicameral Parliamentary System) ที่มีทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา จึงมีการกำหนดให้พระที่นั่งอภิเชษฐดุสิต (พระที่นั่งแห่งหนึ่งในองค์พระที่นั่งในพระราชวังดุสิต) เป็นที่ประชุมของวุฒิสภา และพระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรและรัฐสภา แต่ในภายหลังเมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2490 ได้มีการกำหนดพระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นที่ประชุมสภาแห่งเดียวไม่ว่าจะเป็นที่ประชุมรัฐสภา สภาผู้แทนราษฎร หรือวุฒิสภา (เปลี่ยนชื่อมาจากวุฒิสภา) โดยมีการกำหนดให้การประชุมสภาผู้แทนราษฎรจัดการประชุมต่างเวลากับการประชุมวุฒิสภา

พระที่นั่งอภิเชษฐดุสิตซึ่งใช้เป็นที่ประชุมวุฒิสภาระหว่างปี 2489-2490

จาก <http://www.publichot.net/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9530000110864>

ปี 2493 มีความพยายามที่จะจัดหาอาคารรัฐสภาเพื่อแทนที่พระที่นั่งอนันตสมาคม เริ่มขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยเจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิบดี ประธานวุฒิสภา และนายเพียร ราชธรรมนิเทศ ประธานสภาผู้แทนราษฎร เสนอให้มีการพิจารณาเรื่องนี้อีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น คณะรัฐมนตรีที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้แต่งตั้งกรรมการคณะหนึ่งโดยเจ้าพระยาศรัทธาธรรมาธิบดี เป็นประธานกรรมการ เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2493 สำหรับคณะกรรมการคณะนี้ได้ดำเนินการจนมีความก้าวหน้าพอสมควร โดยได้เลือก

ที่ดินบริเวณท่าवासกรี เขตดุสิต ผนวกกับพื้นที่ติดกับท่าวาสกรีบริเวณวัดราชาธิวาสซึ่งได้ขอซื้อที่ดินจากเอกชน ให้เป็นที่ดินของรัฐ เพื่อเป็นสถานที่สร้างรัฐสภาซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ลงมติให้ความเห็นชอบแล้ว ขณะที่อยู่ระหว่างดำเนินการออกแบบอาคารสภา เมื่อมีเหตุที่คณะรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งไป ทำให้คณะกรรมการคณะดังกล่าวนี้พ้นสภาพไปด้วย ต่อมาที่ดินบริเวณดังกล่าวเป็นที่ตั้งของหอสมุดแห่งชาติ

2. การดำเนินการจัดหาอาคารรัฐสภาระหว่างปี 2500–2508

ปี 2505 ความประสงค์ที่จะจัดหาอาคารรัฐสภาเพื่อแทนที่พระที่นั่งอนันตสมาคม ยังคงดำเนินการไปอย่างต่อเนื่อง เมื่อคณะรัฐมนตรีที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรีมีมติแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการสร้างรัฐสภา โดยพลเอก หลวงสุทธินทรพร ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ เป็นประธานกรรมการ ทั้งนี้ คณะกรรมการได้เลือกที่ดินเขตบางพลัด กรุงเทพฯ (ขณะนั้นอยู่ในพื้นที่อำเภอ บางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี) ซึ่งเป็นช่วงปลายของถนนราชวิถีลงจากสะพานกรุงธนบุรีไปบรรจบกับถนน จรัลสนิทวงศ์ โดยมีด้านกว้างจากจุดกึ่งกลางสามแยกถนนจรัลสนิทวงศ์บรรจบกับถนนราชวิถีฝั่งจังหวัดธนบุรีในขณะนั้น ไปข้างละ 500 เมตร และลึกจากริมถนนจรัลสนิทวงศ์เข้าไปประมาณ 1 กิโลเมตร มีสภาพพื้นที่เป็น สีเหลี่ยมผืนผ้าขนาดที่ดิน 625 ไร่ ด้วยเหตุจากที่ดินบริเวณดังกล่าวไม่ไกลจากสถานที่ทำการของรัฐบาลมาก เกินไปประกอบกับที่ดินส่วนใหญ่เป็นสวนผลไม้ทำให้คาดว่า ค่าใช้จ่ายสำหรับการเวนคืนคงมีไม่มากนัก ทั้งนี้ ได้คำนึงถึงสถานที่รัฐสภาควรมีความสง่างามควรให้มีถนนสายตรงและมีความยาวที่เข้าสู่สถานที่นั้นได้ เช่น พระที่นั่งอนันตสมาคม หรือรัฐสภาสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ต่อมา คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2505 ให้ความเห็นชอบต่อร่างพระราชกฤษฎีกากำหนดที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืนในท้องที่อำเภอ บางกอกน้อย จังหวัดธนบุรี

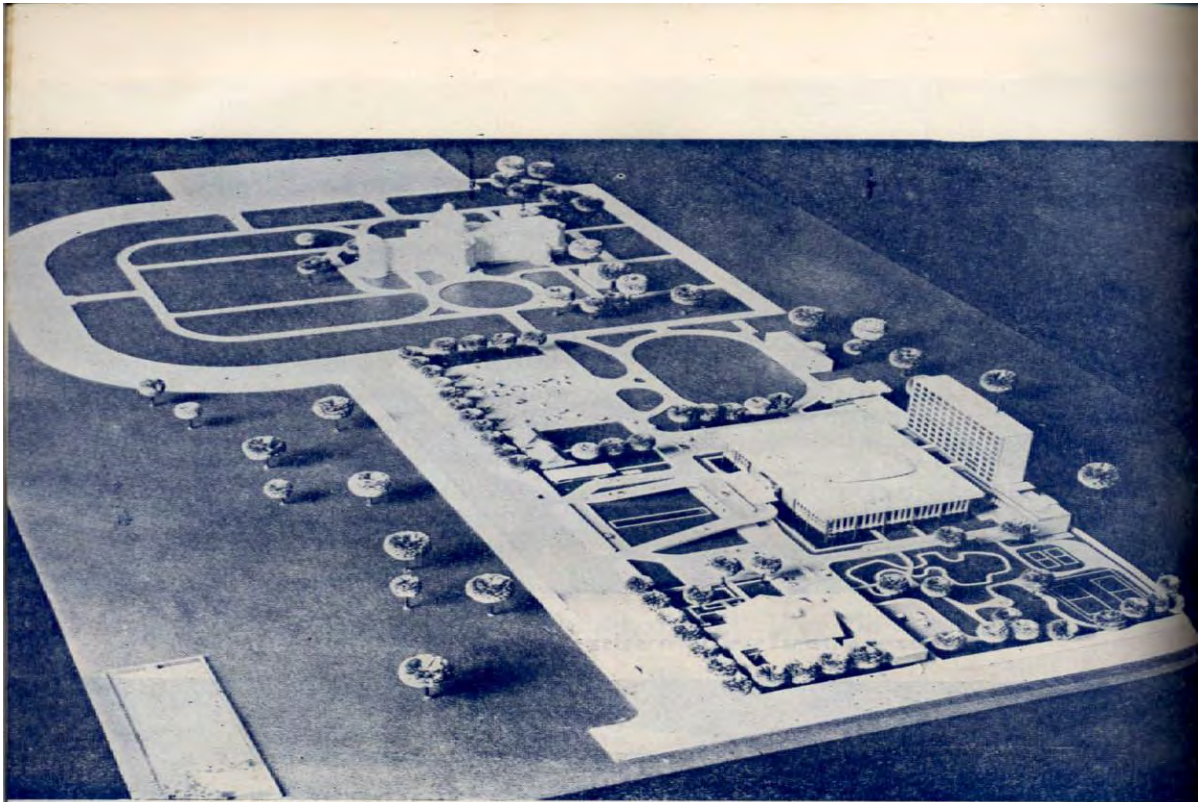
อย่างไรก็ตาม จอมพล สฤษดิ์ ได้พิจารณาทบทวนเรื่องนี้ โดยเสนอต่อประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญให้ก่อสร้างอาคารรัฐสภาที่สวนมิสกวัน ซึ่งเป็นที่ตั้งของกรมสารวัตรทหารบก ถนนพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ อย่างไรก็ตามเจตนารมณ์ของจอมพล สฤษดิ์ ไม่บรรลุผล เนื่องจากการอสังกรรม ในปี 2506 พร้อมทั้งการสิ้นสุดของคณะกรรมการคณะดังกล่าว เมื่อจอมพล ถนอม กิตติขจร ดำรงตำแหน่ง เป็นนายกรัฐมนตรีแทนจอมพล สฤษดิ์ ได้มีความพยายามจากพลเอก หลวงสุทธินทรพร ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญที่ให้ดำเนินการเรื่องนี้ต่อไปจึงเสนอให้แต่งตั้งคณะกรรมการสร้างที่ทำการรัฐสภาเพื่อทำหน้าที่ต่อเนื่องต่อไป ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบให้แต่งตั้งคณะกรรมการสร้างที่ทำการรัฐสภา และในปี 2507 พลเอก หลวงสุทธินทรพร ได้ส่งหนังสือแจ้งกลับมาต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยต่อการก่อสร้างอาคารรัฐสภาที่สวนมิสกวันด้วยเหตุที่มีพื้นที่จำกัดประมาณ 23 ไร่เท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอต่อการเป็นสถานที่สร้างรัฐสภาซึ่งต่อไปจะมีสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาซึ่งอาจจะใช้ห้องประชุมแยกไปต่างหาก ขณะเดียวกันเสนอให้ใช้พื้นที่สนามเสือป่า เขตดุสิต กรุงเทพฯ เป็นที่ตั้งของอาคารรัฐสภา ในที่สุดความประสงค์ที่จะก่อสร้างอาคารรัฐสภาในช่วงเวลานั้นต้องยุติลงเมื่อมีหนังสือ ที่ สร. 0503/5659 ลงวันที่ 30 มีนาคม 2507 จากเลขาธิการคณะรัฐมนตรี แจ้งต่อประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ สรุปได้คือ มีพระราชทานพระราชกระแสรับสั่งมาว่า ไม่ทรงติดพระทัยที่จะใช้พระที่นั่งอนันตสมาคมเพื่อการอื่น และมีพระบรมราชานุญาตให้ใช้เป็น ที่ประชุมรัฐสภาต่อไปประกอบกับการสร้างตึกรัฐสภาใหม่ต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก นายกรัฐมนตรีจึงเห็นสมควรให้รื้อการสร้างรัฐสภาไว้ก่อน ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบตามที่นายกรัฐมนตรีเสนอ (ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2507, น. 49–57 และ น. 66–67)

3. การดำเนินการจัดหาอาคารรัฐสภาระหว่างปี 2509–2517

ปี 2509 เมื่อการร่างรัฐธรรมนูญ (ฉบับพุทธศักราช 2511) ใกล้จะเสร็จสิ้น ได้มีการเสนอจากประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีการก่อสร้างอาคารรัฐสภาแห่งใหม่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการในเรื่องดังกล่าว โดยพลเอก หลวงสุพิทยาสรรณกร ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญเป็นประธานกรรมการ ทั้งนี้ คณะรัฐมนตรีให้ให้คำแนะนำว่า ให้พิจารณาใช้ที่ดินบริเวณกรมการสัตว์ทหารบก ถนนศรีอยุธยา กรุงเทพฯ แต่ถึงกระนั้นคณะกรรมการฯ ได้พิจารณาแล้วว่า สถานที่บริเวณกรมการสัตว์ทหารบก มีความไม่เหมาะสมเนื่องจากจะต้องใช้เงินจำนวนมากสำหรับค่าชดเชยที่ดินเป็นจำนวนมาก เมื่อมีความเห็นที่ไม่สอดคล้องกันของทั้ง 2 ฝ่าย ดังนั้น ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญจึงได้เสนอแนวทางการจัดหาที่ดินแก่คณะรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง โดยเสนอให้มีการใช้พระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นสถานที่สำหรับพิธีเปิดประชุมรัฐสภาหรือรัฐพิธีของสภาเท่านั้น อาทิ รัฐพิธีฉลองรัฐธรรมนูญ และให้มีการก่อสร้างอาคารจำนวน 3 หลัง ประกอบด้วย 1) อาคารสำนักงานเลขาธิการสภาซึ่งมีห้องประชุมสภาและห้องประชุมคณะกรรมการ 2) อาคารที่ทำการของสมาชิกสภาซึ่งมีห้องสมุดสภา และ 3) อาคารสโมสรสภา โดยให้ก่อสร้างอาคารทั้ง 3 หลังบนที่ดินทางเหนือของพระที่นั่งอนันตสมาคมที่มีอยู่ประมาณ 20 ไร่ สำหรับที่ดินดังกล่าวเป็นที่ดินว่างเปล่าที่เคยใช้เป็นที่ตั้งของหน่วยรถถัง กรมตำรวจ (ต่อมา สำนักงานเลขาธิการรัฐสภาได้จ่ายเงินชดเชยจำนวน 10 ล้านบาทให้แก่ผู้อาศัยเดิม)

เมื่อคณะรัฐมนตรีได้รับข้อเสนอใหม่นี้แล้ว จึงได้พิจารณาและมีมติเห็นชอบกับการเสนอของประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ ต่อมา ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญได้นำความกราบบังคมทูลขอพระราชทานที่ดินบริเวณทิศเหนือของพระที่นั่งอนันตสมาคม เพื่อเป็นที่สร้างอาคารรัฐสภาซึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานให้แก่รัฐสภาตามที่ขอพระราชทาน หลังจากมีความชัดเจนในด้านสถานที่ก่อสร้างอาคารรัฐสภาแล้ว ลำดับต่อไปคือ การดำเนินการของคณะกรรมการสร้างอาคารรัฐสภาที่ได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการเขียนแบบซึ่งมีนายพล จุลเสวก สถาปนิกเอก กรมโยธาเทศบาล เป็นประธานอนุกรรมการ (ภายหลังดำรงตำแหน่งเป็นสถาปนิกระดับ 9 กรมโยธาธิการ) สำหรับการปฏิบัติงานของการก่อสร้างอาคารรัฐสภา มีความก้าวหน้ามาก โดยประธานอนุกรรมการเขียนแบบ และเลขาธิการรัฐสภา เดินทางไปศึกษาดูงานที่รัฐสภาต่างประเทศเพื่อศึกษารูปแบบอาคารรัฐสภามาปรับใช้กับการก่อสร้างครั้งนี้ อีกทั้งมีการเจาะสำรวจที่ดินเพื่อคำนวณความมั่นคงของอาคารโดยคณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อการออกแบบเสร็จสิ้นแล้ว คณะกรรมการสร้างอาคารรัฐสภาได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาอนุมัติให้ดำเนินการก่อสร้างต่อไป แต่คณะรัฐมนตรีไม่ได้พิจารณาให้ความเห็นชอบแต่อย่างใด

ในปี 2512 เนื่องจากเรื่องการก่อสร้างอาคารรัฐสภายังค้างการพิจารณาอยู่ที่คณะรัฐมนตรี ดังนั้นประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎร ให้ความเห็นชอบให้เลขาธิการรัฐสภาดำเนินการเร่งรัดไปที่คณะรัฐมนตรี ต่อมา มีการเชิญเลขาธิการรัฐสภาไปชี้แจงในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี จำนวน 2 ครั้ง โดยมีการซักถามอย่างกว้างขวางซึ่งพลเอก กฤษณ์ สีวะรา รองผู้บัญชาการทหารบกและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการในขณะนั้นได้แสดงความเห็นให้คณะรัฐมนตรีได้เห็นถึงความจำเป็นของการสร้างอาคารรัฐสภา ในที่สุดคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในการประชุมเมื่อวันที่ 17 มิถุนายน 2512 อนุมัติให้ดำเนินการก่อสร้างได้ ภายในวงเงิน 78,112,628 บาท ระยะเวลา 3 ปี หลังจากนั้นได้มีการประกวดราคาก่อสร้างอาคารรัฐสภา ปรากฏว่า บริษัท พระนครก่อสร้าง จำกัด เป็นผู้เสนอราคาก่อสร้างต่ำสุด เป็นเงิน 51,027,360 บาท

หุ่นจำลองแสดง — ที่ตั้งรัฐสภา (พระที่นั่งอนันตสมาคม) สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา โรงพิมพ์รัฐสภา
 ที่ทำงานของสมาชิกรัฐสภา สโมสรรัฐสภา คลอดจมนบริเวณของรัฐสภา
 ออกแบบโดย พล จุฑเสวก และคณะ

ทีมา ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, 2512

ทั้งนี้มีการลงนามในสัญญาจ้างก่อสร้างเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน 2513 กำหนดแล้วเสร็จภายใน 850 วัน นับแต่วันลงนามในสัญญา โดยกรมโยธาเทศบาล (กรมโยธาธิการและผังเมืองในปัจจุบัน) เป็นผู้ตรวจสอบแบบแปลนและควบคุมการก่อสร้าง มีการวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 7 กันยายน 2514 แรม 3 ค่ำ เดือน 10 ปีกุน เวลา 12.59 นาฬิกา ทั้งนี้ โดยอาคารรัฐสภาที่ก่อสร้างในครั้งนี้มีทั้งห้องประชุมรัฐสภา ห้องประชุมคณะกรรมการธิการ ห้องทำงานสมาชิกรัฐสภา ห้องทำงานข้าราชการรัฐสภา ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ โรงพิมพ์ สโมสรรัฐสภา ฯลฯ โดยโครงสร้างพื้นฐานได้อำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติงานของรัฐสภาตั้งแต่ปี 2517 มาถึงปัจจุบัน (ปี 2561) พร้อมทั้งมีการก่อสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ในภายหลัง (แล้วเสร็จอย่างเป็นทางการในปี 2523)

เมื่ออาคารรัฐสภาได้ก่อสร้างเสร็จในปี 2517 จึงได้มีการย้ายที่ประชุมรัฐสภาจากพระที่นั่งอนันตสมาคมไปที่อาคารรัฐสภา ถนนอุทองใน เขตดุสิต กรุงเทพฯ สำหรับการประชุมครั้งสุดท้ายที่พระที่นั่งอนันตสมาคม เป็นการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 ครั้งที่ 66 วันเสาร์ที่ 14 กันยายน 2517 เพื่อพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 และการประชุมครั้งแรกที่อาคารรัฐสภา

ถนนอุทองโน เป็นการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ 2 ครั้งที่ 67 วันพฤหัสบดีที่ 19 กันยายน 2517 เพื่อพิจารณารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2517 เช่นเดียวกัน ในขณะนี้อาจกล่าวได้ว่า พระที่นั่งอนันตสมาคมทำหน้าที่อาคารรัฐสภาในช่วงเวลาประมาณ 42 ปี (ปี 2475–2517) ขณะที่อาคารรัฐสภา ถนนอุทองโน ทำหน้าที่มาแล้วไม่น้อยกว่า 44 ปี (ปี 2517–2561)

อาคารรัฐสภาที่ถนนอุทองโน

จาก https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2d/Thai_Parliament_House.JPG/1200px-Thai_Parliament_House.JPG

4. การดำเนินการจัดหาอาคารรัฐสภาระหว่างปี 2535–2551

อาคารรัฐสภาปัจจุบันที่ถนนอุทองโนมีความคับแคบเนื่องจากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภาเพิ่มมากขึ้นตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ รวมทั้งจำนวนข้าราชการที่เพิ่มมากขึ้นเพื่อรองรับการปฏิบัติงานของสมาชิกรัฐสภา จากสภาพเดิมดังกล่าวจะเห็นได้ว่าพื้นที่บริเวณรัฐสภาไม่สามารถที่จะรองรับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา รวมทั้งข้าราชการที่ปฏิบัติการกิจและหน้าที่ได้ ในระยะเวลาที่ผ่านมา รัฐสภาได้แก้ไขปัญหาในบางส่วนโดยจัดหา และเช่าสถานที่ทำงานสำหรับข้าราชการ อาทิ อาคารกษาศปณ์ ถนนประดิพัทธ์ เขตพญาไท อาคารทิปโก้ทาวเวอร์ ถนนพระรามที่ 6 เขตพญาไท และอาคารดีพร้อม ถนนสุขุโขทัย เขตดุสิต ซึ่งข้าราชการยังคงแยกส่วนกันอยู่ ทำให้เป็นอุปสรรค และมีข้อจำกัดในการปฏิบัติการกิจของสมาชิกรัฐสภาอันส่งผลกระทบต่อฝ่ายนิติบัญญัติรวมถึงประชาชนที่มาติดต่อราชการ ด้วยเหตุนี้ประธานรัฐสภา รวมทั้งสมาชิกรัฐสภาตั้งแต่ปี 2535 ได้พยายามหาสถานที่ก่อสร้างอาคารรัฐสภาแห่งใหม่ จนกระทั่งเมื่อ

เดือนกรกฎาคม 2551 ได้มีการประชุมจัดหาสถานที่ก่อสร้างอาคารรัฐสภาแห่งใหม่ โดยมีนายสมักร สุนทรเวช นายกรัฐมนตรี เป็นประธานพร้อมด้วยนายชัย ชิดชอบ ประธานสภาผู้แทนราษฎร นายประสพสุข บุญเดช ประธานวุฒิสภา นายสมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์ รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่หนึ่ง พันเอก อภิวัฒน์ วิริยะชัย รองประธานสภาผู้แทนราษฎร คนที่สอง และนายนิคม ไวยรัชพานิช รองประธานวุฒิสภา คนที่หนึ่ง พร้อมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมประชุม ซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาพื้นที่ก่อสร้างอาคารรัฐสภาแห่งใหม่ จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ที่ดินราชพัสดุที่ถนนทหาร (เกียกกาย) กรุงเทพฯ ที่ดินราชพัสดุกองคลังแสง กรมสรรพาวุธทหารบก จังหวัดนนทบุรี และที่ดินบริเวณคลังเชื้อเพลิง คลองเตย กรุงเทพฯ ทั้งนี้ หลังจากที่ได้คณะกรรมการจัดหาสถานที่ก่อสร้างอาคารรัฐสภาแห่งใหม่ได้พิจารณาศึกษาถึงความเหมาะสมของสถานที่ รวมทั้งข้อดี ข้อจำกัดในด้านต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านสถาปัตยกรรม วิศวกรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม คมนาคม และสาธารณสุขไปแล้ว คณะกรรมการได้มีมติเลือกที่ดินราชพัสดุถนนทหาร (เกียกกาย) เขตดุสิต กรุงเทพฯ เป็นสถานที่ในการก่อสร้างอาคารรัฐสภาแห่งใหม่ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 123 ไร่ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2559) ทั้งนี้มีพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2553 (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2553)

แบบจำลองรัฐสภาแห่งใหม่

จาก <https://f.ptcdn.info/654/054/000/ozfxdbjx0oTzv9zp316-o.jpg>

5. บทสรุปและข้อสังเกตของผู้เรียบเรียง

ที่ทำการของรัฐสภาหรืออาคารรัฐสภาเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความก้าวหน้าในระบอบประชาธิปไตย โดยเป็นสถานที่สำหรับผู้แทนปวงชนที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชนที่จะมาประชุมเพื่อพิจารณาเรื่องสำคัญของประเทศทั้งด้านการตรากฎหมาย การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินหรือการให้ความเห็นชอบต่าง ๆ โดยอาคารรัฐสภาให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ ของอาคารสถานที่ในพื้นที่รัฐสภา โดยส่วนที่เป็นห้องสมุดรัฐสภามีหน้าที่สำหรับการเป็นคลังข้อมูลด้านการเมืองการปกครอง สำหรับพิพิธภัณฑ์รัฐสภาก็เป็นแหล่งโบราณวัตถุหรือข้อมูลสำหรับประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทยตลอดจนการเก็บเอกสารการประชุมในวงงานรัฐสภาที่เป็นข้อมูลสำคัญทางประวัติศาสตร์อีกด้วย ทั้งนี้ ยังใช้เป็นพื้นที่สำหรับสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา/สถานีวิทยุโทรทัศน์รัฐสภาซึ่งมีหน้าที่ถ่ายทอดการประชุมในวงงานรัฐสภาตลอดจน

เผยแพร่องค์ความรู้ด้านการเมืองการปกครอง อีกทั้งอาคารรัฐสภายังเป็นที่เก็บเอกสารการประชุมในวงงานรัฐสภา นอกจากนี้รัฐสภาในหลายประเทศยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์หรือวัฒนธรรมโดยผ่านรูปแบบสถาปัตยกรรมหรือรูปลักษณะของอาคารรัฐสภาอีกด้วย

ในขณะนี้อาจกล่าวได้ว่า พระที่นั่งอนันตสมาคมทำหน้าที่อาคารรัฐสภาในช่วงเวลาประมาณ 42 ปี (ปี 2475–2517) ขณะที่อาคารรัฐสภา ถนนอุทงอิน ทำหน้าที่มาแล้วไม่น้อยกว่า 44 ปี (ปี 2517–2561) โดยเป็นพื้นที่สำหรับตอบสนองการทำงานของรัฐสภาไทยได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ อาคารรัฐสภาไทยกำลังเคลื่อนย้ายที่ทำการไปสู่อาคารรัฐสภาแห่งใหม่ในอนาคต จึงเป็นความคาดหวังว่า สภาพทางกายภาพ สภาพทางสิ่งแวดล้อม การอำนวยความสะดวกของอาคารรัฐสภาจะเป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยหรือสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภาให้เป็นอย่างมีประสิทธิภาพที่ตรงกับความต้องการของสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. (2507). “การสร้างรัฐสภาของชาติไทย.” *รัฐสภาสาร* 12, 7 (มิถุนายน): 49–66.

_____. (2512). “การสร้างสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา.” *รัฐสภาสาร* 17, 12 (พฤศจิกายน): 9–20.

_____. (2517). *รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (2475-2517)*. กรุงเทพฯ: ช.ชุมนุมการช่าง.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, สำนักกฎหมาย. (2551). *ประวัติและพัฒนาการโครงสร้างหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยธุรการรัฐสภาไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2475–2550 เล่มที่ 1*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2553). *พิธีวางศิลาฤกษ์อาคารรัฐสภา*. สืบค้น 15 มกราคม 2561 จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=15884&filename=index.

_____. (2559). *ความเป็นมาของโครงการ*. สืบค้น 4 มกราคม 2561 จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_news.php?nid=33819&filename=index

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์. (2530). กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.

ภาพอ้างอิง

แบบจำลองรัฐสภาแห่งใหม่. (ม.ป.ป.). สืบค้น 4 มกราคม 2561 จาก <https://f.ptcdn.info/654/054/000/ozfxdbjx0oTzv9zp316-o.jpg>

พระที่นั่งอภิเชษฐสถิต. (2553). สืบค้น 12 มกราคม 2561 จาก <http://www.publichot.net/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9530000110864>

อาคารรัฐสภาที่ถนนอุทงอิน. (ม.ป.ป.). สืบค้น 4 มกราคม 2561 จาก https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/2/2d/Thai_Parliament_House.JPG/1200px-Thai_Parliament_House.JPG

การศึกษาไทยในอนาคต

เรียบเรียงโดย... วิมลรักษ์ ศานติธรรม

ภาพจาก: <https://sites.google.com/site/thanyawat571031454/e-book-kab-kar-suksa>

การศึกษาคือ เครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนและสังคม กล่าวคือ การศึกษาจะพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ เพื่อให้คนเป็นปัจจัยในการพัฒนาสังคมต่อไป ดังนั้น การศึกษาจึงต้องแสดงบทบาทให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยรวม ปัจจุบันสังคมโลกและสังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 อันเป็นยุคที่มีความสลับซับซ้อนและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้การศึกษาของไทยถึงเวลาที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนอีกครั้งหนึ่ง การศึกษาในศตวรรษที่ 21 จะไม่เหมือนกับการศึกษาในศตวรรษที่ 18, 19 และ 20 เนื่องจากการศึกษาในศตวรรษที่ 20 ให้ความสำคัญเรื่องการสร้างคนไปทำงานตามรูปแบบที่กำหนดไว้ตายตัว มีแบบแผนกำหนดไว้ชัดเจน แต่ในโลกสมัยใหม่มีความต้องการพัฒนาคนเพิ่มเติมในด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ด้านความสามารถ โดยจะให้ความสำคัญต่อเรื่องการตั้งคำถามมากกว่าการตอบคำถาม

สมัยก่อนการศึกษาเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความรู้ ส่วนสมัยใหม่นักเรียนระดับประถมหรืออนุบาลจะเรียนโดยวิธีการสร้างความรู้ขึ้นภายในกรอบฐานปฏิบัติหลาย ๆ อย่าง การเปลี่ยนแปลงจึงได้แก่ในอดีตเรียนเพื่อการมีความรู้ แต่ในปัจจุบันต้องเรียนให้ได้ทักษะ ทำได้ ปฏิบัติได้ ความรู้อย่างเดียวไม่พอต้องพัฒนารอบด้าน สมัยก่อนความรู้เป็นสัจธรรม เป็นสิ่งที่มั่นคง แน่นอน ตายตัว แต่ศตวรรษที่ 21 ความรู้ไม่ควรยึดมั่นถือมั่น เพราะจะมีความรู้ใหม่ที่จริงกว่าเดิม กล่าวคือ เดิมเป็นการเรียนจากความรู้ที่ครูสอน แต่ปัจจุบันเรียนแบบปฏิบัติการเป็นหลัก สมัยก่อนที่เรียนสำคัญที่สุดคือ โรงเรียนและมหาวิทยาลัย แต่ที่เรียนสมัยใหม่ที่สำคัญที่สุดคือ สถานที่ทำงาน

เนื่องจากการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การปลูกจิตสำนึกให้รู้จักคุณค่าของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ประเทศใดที่ประกอบด้วยกำลังคนที่มีการศึกษาสูง ประชากรย่อมมีสติปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ตามไปด้วย แต่สภาพปัจจุบันการศึกษาไทยมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของอีกหลายประเทศในระดับเดียวกัน ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นบทความวิจัยฉบับนี้จึงขอเสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาไทยในอนาคต จำนวน 4 เรื่อง ดังต่อไปนี้

ธนภุต สิทธิราช และคณะ ได้ทำการศึกษาเรื่อง อนาคตภาพการจัดการมัธยมศึกษาของประเทศไทยในสองทศวรรษหน้า ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพการจัดการมัธยมศึกษาของประเทศไทยที่มีปัญหา 7 ด้าน ได้แก่ ด้านสาระเนื้อหาหลักสูตรในการศึกษา ด้านการบริหารการศึกษา ด้านครู ด้านสถานศึกษาและสภาพแวดล้อม ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอนและด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 2) อนาคตภาพการจัดการมัธยมศึกษาของประเทศไทยในสองทศวรรษหน้า ตามฉันทามติของผู้เชี่ยวชาญ สรุปว่า ด้านสาระเนื้อหาหลักสูตรจะเป็นไปตามความสนใจ ความรู้ ความสามารถของนักเรียน โดยสาระการเรียนเป็นการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ระบบดิจิทัล ด้านการบริหารการศึกษาเป็นระบบที่ดี คำนึงถึงภาวะผู้นำที่ดี กล้าตัดสินใจ มีการกระจายอำนาจเต็มรูปแบบให้สถานศึกษา ด้านครูผู้สอนมีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ทางเทคโนโลยี ด้านสถานศึกษาและสภาพแวดล้อมทางกายภาพสวยงาม ร่มรื่น ด้านการจัดการเรียนการสอนจะทำให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์มากขึ้น ด้านสื่อการสอนใช้สื่อการสอนทันสมัยในระบบดิจิทัล ผ่านสื่อการสอนระบบออนไลน์ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน เป็นนักคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหาเองได้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ประสานความร่วมมือและพัฒนาศักยภาพตนเองสู่การเป็นพลโลกของนักเรียน

พินสุดา สิริธรรังศรี ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี ผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพปัจจุบันและแนวโน้มของบริบทโลกที่ส่งผลต่อการศึกษาในอนาคต 10-20 ปี ข้างหน้าประกอบด้วย (1.1) สังคม สังคมโลกในอนาคตจะเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ในยุคเศรษฐกิจ-สังคม ฐานความรู้ที่ใช้ความรู้เป็นฐานของการพัฒนาและการแข่งขัน ความรู้ปัจจุบันและเป็นเพียง 1% ของอีก 50 ปีข้างหน้าด้วยความเจริญเติบโตของเทคโนโลยีที่ไร้ขีดจำกัด การเรียนรู้มุ่งเน้นมันสมองและสติปัญญาตั้งแต่ในครรภ์จนกระทั่งวัยชรา สตรีและผู้สูงวัยจะมีบทบาทในการทำงานมากขึ้น (1.2) เศรษฐกิจ เศรษฐกิจในอนาคตจะเป็นเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรงและมีความระมัดระวังมากขึ้น ผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่มีต่อการศึกษาไทยในอนาคต ทางบวก ทำให้เกิดการเตรียมการป้องกันและพัฒนา “คน” ที่ต้องมีคุณภาพผ่านกระบวนการศึกษาอบรม และเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยทักษะ ความรู้ ความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้อยู่ในโลกเศรษฐกิจแข่งขันนี้ได้อย่างยั่งยืน ทำให้เกิดการเร่งพัฒนาการศึกษาให้กับทุกคนมากขึ้น ทางลบ หากกระบวนการศึกษายังไร้คุณภาพ ผลผลิตทางการศึกษาก็จะไร้คุณภาพไปด้วยทั้งด้านความรู้และทักษะการประกอบอาชีพ นำไปสู่การขาดความสามารถในการแข่งขัน (1.3) สิ่งแวดล้อมและพลังงานทั่วโลกกำลังอยู่ในภาวะวิกฤต สิ่งแวดล้อมประสบกับปัญหาลมภาวะเป็นพิษซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์และนับวันจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ (1.4) วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ทิศทางของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในสหประชาชาติใหม่ แบ่งเป็น 3 ด้านคือ ด้านพลังงาน พลังงานจากแสงอาทิตย์เป็นพลังงานทดแทนที่สะอาด และเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยจะใช้พลังงานแสงอาทิตย์ในการผลิตกระแสไฟฟ้าและให้ความร้อน ด้านสุขภาพและอาหาร หน่วยพันธุกรรมหรือยีน มีความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ ด้านการติดต่อสื่อสารอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงถือเป็น

เทคโนโลยีที่ได้รับความสนใจอย่างต่อเนื่อง ทำให้การส่งข้อมูลเป็นไปด้วยความรวดเร็วมากขึ้นและสามารถติดต่อสื่อสารกันระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนชนบทได้คล่องตัวขึ้น (1.5) การเมืองการปกครอง เหตุการณ์ทางการเมืองการปกครองที่สำคัญที่เป็นผลจากกระแสโลกที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษา จำแนกได้เป็น 3 ประเด็นหลักคือ (1.5.1) กระแสประชาธิปไตยที่ต้องปลุกฝังแก่เด็ก เยาวชนและประชาชน หรือผู้เรียนผ่านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนอย่างเข้มข้น ให้ความรู้และตระหนักถึงวิถีการดำรงชีวิตที่ถูกต้องในระบอบประชาธิปไตย (1.5.2) การกระจายอำนาจทั้งการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน ชุมชนและสถาบันสังคมต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น และ (1.5.3) การจัดการศึกษาสำหรับชายแดนทั้ง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และชายแดนอื่น ๆ ที่ต้องคำนึงถึงสิทธิและเสมอภาคและความเท่าเทียมของความเป็นคนไทยเช่นเดียวกัน (1.6) ประชากร พบว่า (1.6.1) โครงสร้างประชากร : จำนวนประชากรวัยเรียนลดลง เด็กทยอยเข้าสู่วัยเรียนในแต่ละปีมีจำนวนน้อยลงเรื่อย ๆ อัตราการเกิดของเด็กลดลง (1.6.2) แนวโน้มผู้สูงอายุมากขึ้น โครงสร้างประชากรโลกมีแนวโน้มลดลงทั่วโลกและเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ที่เป็นผลมาจากภาวะเจริญพันธุ์และอัตราการเกิดที่ลดลง และ (1.6.3) การเคลื่อนย้ายประชาชน มีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานกันอย่างเสรี เกิดการทำงานข้ามชาติและข้ามถิ่น และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต ขณะเดียวกันการกระจายตัวของประชากรโลกมากกว่าร้อยละ 60 จะอาศัยอยู่ในเมือง ส่งผลให้ภาวะความเป็นเมืองเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

สาธิต วงศ์อนันต์นนท์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปฏิรูปการศึกษาไทย : อดีต ปัจจุบัน อนาคต ผลการศึกษาพบว่า แม้ว่าประเทศไทยได้มีนโยบายและการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษามาทั้งในอดีตและปัจจุบัน แต่การปฏิรูปการศึกษาของไทยยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาและสร้างพลังในการสร้างสรรค์การพัฒนาตามทิศทางหวังได้ ดังนั้น จึงควรมีการทบทวนนโยบายและยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ในการปฏิรูปการศึกษาไทย ซึ่งบทเรียนจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ทางการเมืองและบริบททางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน คงจะทำให้ประเทศไทยต้องตระหนักถึงการปฏิรูปการศึกษาที่คำนึงถึงพื้นฐานความเป็นไทยที่มุ่งเน้นสันติสุข อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยคงไม่สามารถละทิ้งความเป็นจริงของการแข่งขันในเวทีโลก และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงควรเตรียมคนไทยให้รู้จักการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในการเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ โดยมีการศึกษาเป็นอาวุธทางปัญญา ที่สามารถนำพาประเทศให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ในปัจจุบัน และสร้างสรรค์ความเข้มแข็งให้ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันระหว่างประเทศในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การที่จะทำให้ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันมากขึ้นนั้น การปฏิรูปการศึกษาแต่ประเด็นเดียวคงไม่เพียงพอ แต่ประเทศไทยจำเป็นต้องปฏิรูปด้านอื่นควบคู่ไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นการปฏิรูปเศรษฐกิจ การปฏิรูปการเมือง และการปฏิรูปสังคม ประเทศไทยจึงจะมีขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศได้

วิทยากร เชียงกุล ได้ทำการศึกษาเรื่อง สภาวะการศึกษาไทย ปี 2557/2558 “จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร” ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทยที่สำคัญ 3 ด้านคือ 1) การปฏิรูปครูผู้บริหาร 2) การปฏิรูปหลักสูตรการสอนและการวัดผล 3) การปฏิรูปโครงสร้างการบริหารจัดการและการแก้ไขปัญหาเชิงประเด็นที่สำคัญ โดยการปฏิรูปครู อาจารย์ ผู้บริหาร แนวทางการปฏิรูปครู อาจารย์ที่สำคัญคือ การยุบคณะสาขาวิชาด้านการผลิตครูที่มี 103 แห่ง ให้เหลือน้อยลง คัดเลือกเฉพาะคณะสาขาที่มีคุณภาพสูงมาควรวางกัน คัดอาจารย์เก่งมาทำงานร่วมกัน เป็นสถาบันฝึกหัดครู 5 แห่ง ที่เน้นคุณภาพและเน้นการเรียนรู้อย่างจริงจัง ความรู้และทักษะสำหรับโลกศตวรรษที่ 21 คัดเลือกนักเรียนที่เรียนเก่งและตั้งใจเป็นครูมาเรียน มีทุนการศึกษาให้ และมีตำแหน่งงานให้เมื่อเรียนจบโดยปรับอัตรา อัตราเงินเดือน

ขั้นต้นให้สูงขึ้น ปฏิรูประบบบริหารครูและโรงเรียนให้เป็นอิสระ เป็นประชาธิปไตยและมีความรับผิดชอบสูงขึ้น เปลี่ยนแปลงตามความรู้ความสามารถและความตั้งใจในการทำงานอย่างเป็นธรรม ส่วนการปฏิรูปหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมินผล ปฏิรูปหลักสูตรให้เน้นที่ผลลัพธ์หรือสมรรถนะเพื่อสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้ทักษะที่จำเป็นสำหรับโลกศตวรรษที่ 21 เช่น การอยากรู้อยากเห็น รักการอ่าน การเรียนรู้ เรียนด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้รับผิดชอบ มีความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว มีองค์กรและบุคลากรการติดตามสนับสนุนฝึกอบรมให้ครูอาจารย์เข้าใจ มีความรู้ ทักษะที่สามารถทำตามหลักสูตรที่ปฏิรูปได้จริง ซึ่งรวมทั้งการปฏิรูปวิธีการเรียนการสอน และการประเมินผลผู้เรียนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ ประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาเป็นอย่างสอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ และสำหรับการปฏิรูประบบบริหารและการแก้ปัญหาเชิงประเด็นที่สำคัญคือ ปฏิรูประบบบริหารแบบลดอำนาจ บทบาทของกระทรวงศึกษาธิการจากการบริหารการศึกษาเองมาเป็นผู้กำกับประสานงานและสนับสนุนกระจายอำนาจและความรับผิดชอบให้กับสภาการศึกษาและสมัชชาการศึกษาจังหวัด ตามแนวทางส่งเสริมให้จังหวัดจัดการศึกษาด้วยตนเอง ร่วมกับเขตพื้นที่การศึกษา องค์การบริหารท้องถิ่น ชุมชน สถานศึกษาเพิ่มขึ้น พัฒนาระบบกำกับตรวจสอบดูแลและร่วมมือกันทำงานโดยภาคี 4 ฝ่ายคือ หน่วยงานการจัดการศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปฏิบัติงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ/ประชาชนและองค์กรท้องถิ่น เพื่อร่วมมือกันปฏิรูปสถานศึกษาในเขตพื้นที่ให้สามารถบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ จัดการเรียนการสอน การวัดผลแนวใหม่ ผลผลิตเมืองที่มีความรู้ ทักษะที่พร้อมใช้งานได้ในโลกศตวรรษที่ 21 ได้

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ พลวัตของสังคมในปัจจุบันบวกกับกระแสแนวโน้มที่จะมาถึง การศึกษาไทยจะดำเนินยุทธศาสตร์เดิม ๆ อีกไม่ได้ นั่นหมายความว่า สังคมไทยต้องการนโยบายและยุทธศาสตร์ทางการศึกษาแบบมุ่งอนาคต แนวโน้มการจัดการศึกษาในอนาคตที่หลากหลายประเทศให้ความสำคัญมักจะเน้นไปที่รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองต่อกระแสโลกาภิวัตน์ และเศรษฐกิจการแข่งขัน ดังนั้น จึงควรมีแนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทยในอนาคต ตามประเด็นดังต่อไปนี้

1. สาระเนื้อหาหลักสูตรจะต้องมีการปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอน และการประเมินผลเพื่อให้แข่งขันกับเวทีโลกได้ โดยการปฏิรูปหลักสูตรต้องเน้นที่ผลลัพธ์ หรือสมรรถนะเพื่อสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะที่จำเป็น มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่ม มีการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ระบบดิจิทัล มีการปฏิรูปวิธีการเรียนการสอน และมีการประเมินผลผู้เรียน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์นำมาประยุกต์ใช้และแก้ปัญหาได้

2. การบริหารการศึกษาต้องมีการปฏิรูปให้เป็นระบบ มีการพัฒนาระบบกำกับตรวจสอบโดยต้องมีการทำงานร่วมกันจากหลายฝ่ายให้สามารถบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การปฏิรูปบุคลากร ครูผู้สอนให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรู้ทางเทคโนโลยี ยุคคณะสาขาวิชาด้านการผลิตครูให้เหลือน้อยลง และคิดเฉพาะคณะสาขาที่มีคุณภาพสูงมาก และคัดอาจารย์ที่เก่งมาทำงานร่วมกัน

4. ประเทศไทยต้องมีการปฏิรูปด้านอื่นควบคู่ไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นการปฏิรูปเศรษฐกิจ การเมือง สังคมสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงตัวประชากรเอง เพื่อให้ประเทศไทยจะได้มีขีดความสามารถในการพัฒนาและแข่งขันกับนานาประเทศได้

กล่าวโดยสรุปคือ การศึกษาในอนาคตจะต้องมีการปฏิรูปในหลายด้าน เพื่อให้ทันต่อกระแสการศึกษาของนานาประเทศในโลก การศึกษาไทยจะต้องได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง ต้องมีการปฏิบัติอย่างยั่งยืนและสมดุล หน่วยงานทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจะต้องมีการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและการกำกับให้ไปสู่ทิศทางที่ต้องการ เพื่อนำพาให้การศึกษาไทยก้าวไปสู่อนาคตที่ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชนกฤต สิทธิราช และคณะ. (2558). **อนาคตภาพการจัดการมัธยมศึกษาของประเทศไทยในสองทศวรรษหน้า**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน 2558.
- พิณสุดา สิริธรงค์ศรี. (2552). **ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สาธิต วงศ์อนันต์นนท์. (2557). **การปฏิรูปการศึกษาไทย : อดีต ปัจจุบัน อนาคต**. สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, สำนักวิชาการ, กลุ่มงานวิจัยและข้อมูล.
- วิทยากร เชียงกุล. (2559). **รายงานสถานะการศึกษาไทยปี 2557/2558 จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร**. สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ, กลุ่มสถิติและวิเคราะห์สถานะทางการศึกษา.

ภาพอ้างอิง

การศึกษาไทยในอนาคต. สืบค้น 30 มกราคม 2561 จาก

<https://sites.google.com/site/thanyawat571031454/e-book-kab-kar-suksa>

งานวิจัยและพัฒนา

การพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย เพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเอเชีย

วิจัยโดย ศาสตราจารย์สมบัติ กาญจนกิจ และคณะ

เรียบเรียงโดย วิลาสิณี ฉายรัตน์ตระกูล

ภาพจาก : <http://www.publicpostonline.net/2109>

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ปัจจัยด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนทิศทางการท่องเที่ยวตลอดเวลา นอกจากนี้ ยังมีอีกสองปัจจัยที่เป็นตัวแปรสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ ปัจจัยด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวและปัจจัยเชิงโครงสร้างประชากร ในส่วนของปัจจัยด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวนั้นพบว่ารูปแบบการท่องเที่ยว* เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ นักท่องเที่ยวในปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะเลือกท่องเที่ยวตามรูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (Special Interest Tourism) เช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาว (Long Stay) การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure Tourism) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-Meditation Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports Tourism) มากขึ้น ส่งผลให้การท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษมีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้น ในส่วนของปัจจัยเชิงโครงสร้างประชากรนั้นพบว่า

* องค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nation World Tourism Organization: UNWTO) กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเป็น 3 รูปแบบหลัก ได้แก่ รูปแบบการท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติ (natural based tourism) รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (cultural based tourism) และรูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ (special interest tourism)

สังคมโลกกำลังผันตัวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ส่งผลให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้แตกต่างกับนักท่องเที่ยวในกลุ่มช่วงอายุอื่น ๆ คือมีความต้องการเฉพาะอันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านร่างกาย เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกที่ครบครัน ที่พักที่สะอาด สะดวกสบาย และปลอดภัย และการรักษาสุขภาพแวดล้อมที่ดี เมื่อพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างรูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษกับความต้องการเฉพาะของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่านักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะเลือกการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการท่องเที่ยวแบบพำนักระยะยาวในประเทศที่มีโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ดี

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรม เพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายใจให้ได้รับความเพลิดเพลินและคุณภาพชีวิตที่ดี การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสามารถแบ่งตามจุดมุ่งหมายและรูปแบบกิจกรรมออกเป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงบำบัดรักษาสุขภาพ (Health Healing Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion Tourism) ทั้งนี้ รายงานสถานการณ์ด้านตลาดท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทั่วโลกและภูมิภาคเอเชียพบว่าการเติบโตอย่างต่อเนื่องอยู่ที่ประมาณร้อยละ 20 และ 28 ตามลำดับ โดยมีปัจจัยหนุนที่สำคัญ ได้แก่ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านประชากรศาสตร์ อัตราการรักษาพยาบาลและระยะการรอเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลของแต่ละประเทศที่เพิ่มสูงขึ้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ส่งผลให้อายุเฉลี่ยของประชากรโลกเพิ่มขึ้น และการแข่งขันภายในกลุ่มประเทศผู้ให้บริการด้านสุขภาพในภูมิภาคต่าง ๆ

ข้อมูลของศูนย์วิจัยกสิกร ระบุว่า เมื่อ พ.ศ. 2555 ตลาดท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยจะมีมูลค่าสูงถึง 1.4 แสนล้านบาท โดยแบ่งสัดส่วนรายได้จากภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการด้านสุขภาพ ดังนี้ ธุรกิจโรงพยาบาลเอกชนคิดเป็น 7 หมื่นล้านบาท ธุรกิจท่องเที่ยวคิดเป็น 5 หมื่นล้านบาท และธุรกิจบริหารนวดแผนไทยและสปาคิดเป็น 2 หมื่นล้านบาท ประเด็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้คือ การเข้ามาในประเทศไทยเพราะต้องการรักษาฟื้นฟูสุขภาพและมักจะมีญาติหรือผู้ติดตามร่วมเดินทางมาด้วย ซึ่งสามารถใช้บริการการท่องเที่ยวในระหว่างที่รักษาตัวหรือรอผลการรักษาได้ ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวโดยรวมเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม ตลาดท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจะเติบโตไม่ได้หากปราศจากการให้บริการทางการแพทย์และสุขภาพที่ดี นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยได้ประกาศนโยบายการพัฒนาประเทศที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการทางการแพทย์และสุขภาพ เช่น แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพแห่งเอเชีย (Center of Excellence Health Care of Asia) พ.ศ. 2547–2551 ฉบับที่ 1 ของกระทรวงสาธารณสุข แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Thailand as World Class Health Care Provider) พ.ศ. 2553–2557 ฉบับที่ 2 ของกระทรวงสาธารณสุข ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) พ.ศ. 2560–2569 ของกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ ของกระทรวงสาธารณสุข ฯลฯ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมสู่การพัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางนานาชาติที่สามารถแข่งขันกับนานาชาติได้ โดยอาศัยศักยภาพด้านระบบบริการสุขภาพของประเทศที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้เข้ามาใช้บริการทางการแพทย์และสุขภาพ เพื่อสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศ

นับตั้งแต่ปี 2550 เป็นต้นมา ผลจากการดำเนินงานตามแนวนโยบายของรัฐบาลและแผนยุทธศาสตร์ของกระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานในกำกับที่รับผิดชอบส่งผลให้การให้บริการทางการแพทย์

และสุขภาพของประเทศไทยได้รับความนิยมเป็นลำดับต้นๆของภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก และสร้างรายได้จากการให้บริการดังกล่าวและบริการสาขาที่เกี่ยวข้องเข้าประเทศไม่ต่ำกว่า 1 แสนล้านบาท นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้รับการจัดอันดับด้านความพร้อมในการให้บริการเชิงสุขภาพจากองค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) อยู่ในลำดับที่ 47 ของโลก เมื่อพิจารณาจากการจัดอันดับดังกล่าวภายในกลุ่มประเทศอาเซียน พบว่าประเทศไทยเป็นรองเพียงสาธารณรัฐสิงคโปร์ที่อยู่ในลำดับที่ 6 ของโลก

ดังนั้น หากประเทศไทยต้องการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยให้แข่งขันกับสิงคโปร์และเป็นหนึ่งในภูมิภาคเอเชีย ประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งปรับปรุงจุดอ่อนและกำจัดอุปสรรคที่มีอยู่หรือที่อาจจะเกิดขึ้น โดยดำเนินงานควบคู่ไปกับการพัฒนาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง อาทิ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ศักยภาพของบุคลากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้มีมาตรฐานสากล การบริหารจัดการของผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานประกอบการที่เกี่ยวข้องให้เป็นระบบและมีประสิทธิภาพ และการรักษาเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์และบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่แตกต่างจากประเทศคู่แข่งในภูมิภาคเอเชีย เพื่อยกระดับศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยเพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเอเชีย และเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีคุณภาพระดับโลก (World Class Health Tourism Destination)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาสถานการณ์ รูปแบบ ความต้องการ และแนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคเอเชีย
2. ศึกษาประเภทศักยภาพ และจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย และกลุ่มประเทศที่มีความโดดเด่นในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคเอเชีย
3. ศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยให้มีสมรรถนะที่ดี และมีคุณวุฒิวิชาชีพ (Professional Framework)
4. นำเสนอรูปแบบการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคเอเชีย

วิธีการวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (Developmental Research) ที่มุ่งตรวจสอบสถานภาพความเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของเอเชียทั้งทางด้านอุปสงค์และอุปทาน เพื่อชี้ให้เห็นถึงศักยภาพการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเอเชียของไทยในปัจจุบันว่าเป็นอย่างไร และจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพต่อไปอย่างไร ด้วยแนวทางและวิธีการดำเนินการใด
2. การศึกษาครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) กล่าวคือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล (data collection) วิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และสังเคราะห์เนื้อหา (content synthesis) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเป็นผลการวิจัยที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้วิธีการและแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ได้แก่ การสำรวจ (survey) การสอบถาม (inquiry) การสัมภาษณ์ (interview) และการสังเกต (observation) จากแหล่งข้อมูล 4 กลุ่ม ได้แก่

- 1) กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

2) กลุ่มบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ได้แก่ มัคคุเทศก์ ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ผู้ประกอบการที่พัก ผู้ประกอบการการขนส่ง ผู้ประกอบการการจำหน่ายของที่ระลึก ผู้ประกอบการภัตตาคารและร้านอาหาร ผู้ปฏิบัติงานในแหล่งท่องเที่ยว และบุคลากรทางการแพทย์ เฉพาะที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

3) กลุ่มผู้บริหารภายในองค์กรและหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการจัดการการท่องเที่ยว

4) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในด้านที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

รวมทั้ง การศึกษาดูงานในประเทศที่มีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จำนวน 4 ประเทศ ได้แก่ 1) สาธารณรัฐประชาชนจีน 2) ญี่ปุ่น 3) สาธารณรัฐอินเดีย 4) สาธารณรัฐเกาหลี เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นผลการวิจัย

นอกจากนี้ คณะวิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยเป็นการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และสุขภาพของไทย (Medical Wellness Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) ในส่วนของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และสุขภาพนั้น จะไม่ได้มุ่งเน้นเรื่องการบำบัดโรคและความผิดปกติของร่างกายโดยตรง แต่จะให้ความสำคัญกับเรื่องการตรวจสุขภาพ การส่งเสริมสุขภาพและความงาม การชะลออายุ และการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์ทางเลือก (Alternative Medicine) และการแพทย์แผนไทย ในขณะที่การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จะให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนเพียงอย่างเดียว

ผลการวิจัย

1. แนวโน้มของตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) ทั่วโลกเพิ่มสูงขึ้น

แนวโน้มของตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism) ทั่วโลกเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากประชาคมโลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และประชากรโลกจำนวนมาก ต่างก็เผชิญกับปัญหาโรคเรื้อรังต่าง ๆ เช่น โรคอ้วน โรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน ฯลฯ ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจึงกลายมาเป็นกิจกรรมหนึ่งที่นักท่องเที่ยวสรรหามาให้กับตนเองเพื่อรักษาและส่งเสริมสุขภาพอนามัยของตนให้ดีขึ้นหรือดียิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจึงมีส่วนแบ่งการตลาดในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของโลกเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้ประเทศไทยจำเป็นต้องวางแผนการประชาสัมพันธ์และการตลาดที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคต่างๆของประเทศไทยที่มีความโดดเด่น

คณะผู้วิจัยแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของประเทศไทย ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มนุษย์สร้าง และแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบผสมผสาน ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแต่ละประเภทล้วนแล้วแต่มีจุดเด่นและศักยภาพ ดังนี้

2.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรธรรมชาติเป็นพื้นฐาน และมีความงามตามสภาพธรรมชาติอันเป็นเอกลักษณ์หรือสัญลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น น้ำพุร้อน น้ำแร่ โคลน หินแร่ สมุนไพรชนิดต่าง ๆ ฯลฯ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพแก่นักท่องเที่ยว คณะผู้วิจัยศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติที่โดดเด่น 8 แห่ง ได้แก่ 1) อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน จังหวัดลำปาง 2) อุทยานแห่งชาติดอยผ้าห่มปก จังหวัดเชียงใหม่ 3) น้ำพุร้อน

สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ 4) บ่อน้ำพุร้อนหินดาด จังหวัดกาญจนบุรี 5) อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา 6) เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชนเชิงนิเวศน์ตำบลอ่าวลึก จังหวัดกระบี่ 7) น้ำพุร้อนเค็มคลองท่อม จังหวัดกระบี่ 8) บ่อน้ำรักษะวาริน จังหวัดระนอง

2.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มนุษย์สร้าง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บริการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เช่น สถานประกอบการสปา ร้านนวดเพื่อสุขภาพ โรงแรมและรีสอร์ทที่ให้บริการด้านการส่งเสริมสุขภาพ ฯลฯ คณะผู้วิจัยศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มนุษย์สร้างที่โดดเด่น 11 แห่ง ได้แก่ 1) ธารจินดา เวิลด์เนส สปา รีสอร์ท จังหวัดเชียงใหม่ 2) วัดไร่เปิง จังหวัดเชียงใหม่ 3) สปาศิริศรม จังหวัดนครราชสีมา 4) ลักษณะ เรช นวดแผนไทยแอนดสปา จังหวัดบุรีรัมย์ 5) ทองหล่อสปา จังหวัดอุดรธานี 6) วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม กรุงเทพมหานคร 7) เขาใหญ่พานอรามาฟาร์ม จังหวัดนครราชสีมา 8) สามพราน ริเวอร์ไซด์ จังหวัดนครปฐม 9) อนันตรา หัวหิน รีสอร์ท จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 10) บันยันตรี สปา จังหวัดภูเก็ต 11) สุขโขสปา จังหวัดภูเก็ต

2.3 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบผสมผสาน เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นและมีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ บำบัด รักษา หรือช่วยให้ผ่อนคลาย เช่น แหล่งน้ำพุร้อน น้ำแร่ โคลน หิน ดิน รวมทั้ง มีการออกแบบหลักสูตรส่งเสริมสุขภาพเป็นของตนเอง คณะผู้วิจัยศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบผสมผสานที่โดดเด่น 5 แห่ง ได้แก่ 1) วนธารารีสอร์ท แอนด์สปา จังหวัดพิษณุโลก 2) ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพมิชชั่น จังหวัดสระบุรี 3) บ่อน้ำแร่วัดวังขนาย จังหวัดกาญจนบุรี 4) โรงแรมทอแสง จังหวัดอุบลราชธานี 5) ญัฐวารารีสอร์ทแอนด์สปา จังหวัดกระบี่

นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเภท มีศักยภาพในการบริหารจัดการและการให้บริการในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการบริการที่พัก ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านแหล่งนันทนาการเพื่อสุขภาพ ด้านการบริหารจัดการ และด้านผลิตภัณฑ์ส่งเสริมสุขภาพ เว้นแต่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มนุษย์สร้างเท่านั้นที่มีศักยภาพด้านการจัดพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพิ่มเติมเข้ามา

3. แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียที่มีความโดดเด่น

ประเทศที่มีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคเอเชีย ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐอินเดีย สาธารณรัฐเกาหลีใต้ และสาธารณรัฐประชาชนจีน แต่ละประเทศมีความโดดเด่นและมีศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่แตกต่างกัน ดังนี้

3.1 ประเทศญี่ปุ่น รัฐบาลมีการวางแผนและกำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมและทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ที่มีอยู่ทั่วเกาะเป็นจุดขาย รวมทั้งรัฐบาลมีนโยบายยกเว้นวีซ่าเข้าประเทศ จึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ นอกจากนี้ ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว มีการรวมกลุ่มพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่พึ่งพาภาครัฐมากจนเกินไป มีโครงสร้างพื้นฐานที่เพียงพอต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และมีการจัดหลักสูตรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของแต่ละท้องถิ่น ทั้งวัฒนธรรมการใช้ชีวิตและการรับประทานอาหาร

3.2 สาธารณรัฐอินเดีย รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนและการท่องเที่ยวโดยการจัดการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ รวมทั้ง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวทุกระดับ แต่กลับพบปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่เอื้อต่อการรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก และระบบการจัดการภายในสนามบินเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมากยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้นักท่องเที่ยวต้องใช้เวลาอันยาวนานเพื่อรอรับการตรวจลงตราที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง

3.3 สาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าด้านการดูแลและส่งเสริมสุขภาพโดยการแพทย์ทางเลือกแผนจีนที่ได้รับการยอมรับในระดับโลก อีกทั้งยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามและอุดมสมบูรณ์ ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลก ทำให้เกิดการท่องเที่ยวแบบบูรณาการที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและเชิงวัฒนธรรม ทำให้เกิดกิจกรรมสุขภาพหลายรูปแบบ เช่น การแช่น้ำแร่ร้อน การดูดซับพิษ การนวดเท้า/ คอ/ บ่าไหล่ การใช้สมุนไพร อาหารสุขภาพ และการดื่มชา ซึ่งรัฐบาลกำหนดนโยบายด้านการท่องเที่ยวไว้อย่างชัดเจนทั้งระดับประเทศ ระดับมณฑล และระดับเมือง แต่แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังขาดโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกเช่นเดียวกับอินเดีย

3.4 สาธารณรัฐเกาหลีใต้ ใช้วัฒนธรรมวิถีชีวิตเป็นสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว และมีทรัพยากรธรรมชาติที่รองรับการเล่นกีฬาที่ท้าทายประเภทกีฬากลางแจ้ง รัฐบาลมีนโยบายที่ชัดเจนด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น นโยบายการยกเว้นวีซ่าเข้าประเทศ การจัดตั้งศูนย์บริการนักท่องเที่ยวประจำเมืองใหญ่ การจัดทำเอกสารประชาสัมพันธ์เป็นภาษาต่างประเทศ การกำหนดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย การเตรียมโครงสร้างพื้นฐานในทุกเมืองใหญ่ที่เอื้อต่อการเดินทางของนักท่องเที่ยว แต่กลับพบปัญหาเรื่องป้ายบอกทางและป้ายสื่อความหมายในพื้นที่สาธารณะที่ส่วนใหญ่เป็นภาษาเกาหลี สถานประกอบการตามแหล่งท่องเที่ยวไม่ถูกหลักสุขอนามัย เช่น ร้านอาหารริมทางเท้า ห้องน้ำ โรงอาบน้ำสาธารณะ

4. แนวทางการพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยให้มีสมรรถนะที่ดีและมีคุณวุฒิวิชาชีพ (Professional Framework) มีรายละเอียดดังนี้

4.1 มัคคุเทศก์ พัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

4.2 ผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยว ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้งานและสอนงานผ่านระบบพี่เลี้ยง

4.3 ผู้ปฏิบัติงานในแหล่งท่องเที่ยว พัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และจัดให้มีการเรียนรู้ผ่านระบบคอมพิวเตอร์

4.4 ผู้ประกอบการด้านสุขภาพตามภูมิปัญญาไทย จัดให้มีการฝึกอบรมหลักสูตรการส่งเสริมสุขภาพตามภูมิปัญญาไทยภายในองค์กร

4.5 ผู้ให้บริการด้านสุขภาพแก่นักท่องเที่ยวในสถานบริการสุขภาพ จัดให้มีการฝึกอบรมจากเครือข่ายผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

4.6 ผู้ประกอบการด้านที่พัก พัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

4.7 บุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพรวมทุกประเภท พัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถดำเนินงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และตอบสนองศักยภาพใหม่ ๆ ได้

5. รูปแบบการพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคเอเชีย

ศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคเอเชีย ประกอบด้วย 4 ศูนย์ย่อย ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยให้มีความโดดเด่นในภูมิภาคเอเชีย ได้แก่

- 1) ศูนย์ข้อมูลด้านสถานการณ์แนวโน้มการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย
- 2) ศูนย์พัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย
- 3) ศูนย์การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย
- 4) ศูนย์การพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย

การดำเนินงานของศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภูมิภาคเอเชีย จะบรรลุเป้าหมายได้ ต้องอาศัยการดำเนินงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคเอกชน โดยที่ภาครัฐกำหนดนโยบายและมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ชัดเจน ออกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และประสานความร่วมมือกับภาคเอกชนให้สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภาคส่วนที่มีความเชี่ยวชาญและมีความพร้อมได้อย่างราบรื่น

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 กำหนดให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นวาระแห่งชาติที่สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศโดยรวม โดยยึดหลักการพัฒนาแบบบูรณาการองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไปพร้อมๆกันอย่างเป็นระบบที่ชัดเจนและตรวจสอบได้

1.2 กำหนดนโยบายในระดับจังหวัดและระดับชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะในจังหวัดและชุมชนท้องถิ่นที่มีความโดดเด่นทางด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้เป็นนโยบายที่ชัดเจน ทั้งนโยบายด้านการพัฒนาแผนงานการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ นโยบายด้านการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ตามมาตรฐานสมรรถนะ นโยบายด้านการพัฒนามาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ

1.3 กำหนดมาตรการการดำเนินงานตามนโยบายที่มีผลบังคับตามกฎหมาย เพื่อดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพชาวต่างประเทศให้เข้ามาท่องเที่ยวในไทย และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพให้ได้มาตรฐานสากล

1.4 จัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามนโยบายที่กำหนดไว้ เช่น การกำหนดให้สถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ (องค์การมหาชน) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงด้านการพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการพัฒนา

2.1 รัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการเร่งพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยให้ได้มาตรฐานในทุกองค์ประกอบ ตามความเชี่ยวชาญและความพร้อมของหน่วยงานหรือองค์กรนั้น ๆ

2.2 รัฐควรจัดทำฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับแนวโน้มพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ มีรูปแบบและช่องทางการนำเสนอที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และมีการนำเข้าข้อมูลเป็นภาษาต่างประเทศหลากหลายภาษา

2.3 รัฐควรสนับสนุนให้ภาคเอกชนร่วมมือกันจัดทำฐานข้อมูลออนไลน์สาธารณะด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยที่มีความเฉพาะเจาะจง มีรูปแบบที่ง่ายต่อการสืบค้น และเชื่อมโยงระบบบริการด้านการท่องเที่ยวทั้งหมดให้อยู่ในเว็บไซต์เดียว

2.4 หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทย สามารถนำรูปแบบการพัฒนาจากผลการวิจัยนี้ไปปรับใช้กับการพัฒนาการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ให้มีศักยภาพที่โดดเด่นและสามารถแข่งขันกับประเทศอื่นได้

ความคิดเห็นของผู้สรุปและเรียบเรียง

ภายหลังจากการศึกษารายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของ ศาสตราจารย์สมบัติ กาญจนกิจ และคณะแล้ว พบว่าประเทศไทยมีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเอเชียได้ เนื่องจากไทยมีจุดแข็งที่เป็นข้อได้เปรียบเหนือประเทศคู่แข่ง คือทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์ของประเทศที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเป็นอย่างมาก อันประกอบด้วย ธรรมชาติ อาหาร สมุนไพร การแพทย์ทางเลือกแผนไทย กีฬาท้องถิ่น ศาสนา สิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยว และมาตรฐานและคุณภาพการให้บริการระดับสูง โดยการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนั้นเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงสุดของภาคธุรกิจการท่องเที่ยวของไทย และกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนั้นก็เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพสูงที่มีศักยภาพในการใช้จ่ายใช้สอยมากกว่านักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น เนื่องจากมีอำนาจการซื้อสูงและมีระยะเวลาพักอาศัยเพื่อการท่องเที่ยวยาวนานกว่า ผลการสำรวจของสถาบันสุขภาพโลก (Global Wellness Institute: GWI) พบว่า ระหว่างปี 2556–2558 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยมีอัตราการขยายตัวอย่างต่อเนื่องร้อยละ 7 ในปี 2558 มีมูลค่าทางการตลาดประมาณ 9,400 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) จัดอยู่ในอันดับที่ 13 ของโลก และอันดับที่ 4 ของภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก รองจากจีน ญี่ปุ่น และอินเดีย

นอกจากนี้ ผลการสำรวจของสภาการเดินทางและการท่องเที่ยวโลก (World Travel & Tourism Council: WTTC) พบว่า ในปี 2559 ภาคธุรกิจการท่องเที่ยวของไทยในภาพรวมมีอัตราการเติบโตประมาณร้อยละ 11 มีมูลค่าทางการตลาดประมาณ 82,500 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 20.6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ และมีการคาดการณ์ว่าไทยจะกลายเป็นประเทศที่ภาคการท่องเที่ยวขยายตัวเร็วที่สุดติดอันดับ 10 ของโลก ในอีก 10 ปีข้างหน้า และจะมีอัตราการขยายตัวในภาพรวมต่อเนื่องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 6.5 ต่อปี ดังนั้นภาครัฐจึงควรเร่งกำหนดนโยบาย มาตรการ และแผนการดำเนินงานในการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพอย่างชัดเจนและต่อเนื่อง รวมทั้ง ประสานความร่วมมืออย่างบูรณาการ

ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
เชิงสุขภาพของไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเอเชีย ดังนี้

**1. การพิจารณาขยายกลุ่มเป้าหมายของผู้ที่สามารถขอรับการตรวจลงตราหรือขอวีซ่า
ประเภท Non-Immigrant Visa “O-A” Long Stay หรือวีซ่าสำหรับชาวต่างชาติที่อายุ 50 ปีขึ้นไป** เข้ามา
เพื่อพักผ่อน โดยพำนักได้ 1 ปี จากเดิมที่อนุญาตให้เฉพาะคนต่างด้าวทุกสัญชาติ ที่มีอายุ 50 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป
นับถึงวันยื่นคำร้อง (กรมการกงสุล, ม.ป.ป.) ให้ขยายรวมถึงผู้ติดตามของบุคคลดังกล่าว (accompany
person) เนื่องจากกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทยมักมีผู้ติดตาม
เดินทางมาด้วย แต่ผู้ติดตามกลับไม่ได้รับอนุญาตให้พำนักในราชอาณาจักรได้เท่ากับกลุ่มนักท่องเที่ยวสูงอายุ
แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ติดตามจะต้องมีคุณสมบัติตรงตามข้อกำหนดผู้ที่สามารถขอรับการตรวจลงตราของวีซ่า
ประเภทดังกล่าว ของกรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ อย่างครบถ้วน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดบุคคลที่มี
ลักษณะหรือพฤติกรรมเป็นบุคคลต้องห้าม ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 เข้ามาในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะนี้สอดคล้องกับประกาศกระทรวงมหาดไทย ภายใต้พ.ร.บ.คนเข้าเมืองฯ ที่ออก
เมื่อเดือนกรกฎาคม 2560 ที่ผ่านมา เรื่องการขยายวีซ่าประเภท Long Stay สำหรับ 14 ประเทศ ได้แก่
อังกฤษ อเมริกา เยอรมนี สวิตเซอร์แลนด์ ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย นอร์เวย์ สวีเดน เนเธอร์แลนด์ อิตาลี
ฟินแลนด์ เดนมาร์ก และแคนาดา จากเดิม 1 ปี เป็น 10 ปี โดยครั้งแรกจะได้รับวีซ่า 5 ปี และสามารถต่ออายุ
วีซ่าอีก 5 ปี รวมถึงผู้ติดตามที่เป็นคู่สมรสและบุตรอายุไม่เกิน 20 ปี (รัฐบาลไทย, 2560) ซึ่งหากการบังคับใช้ใน
ระยะแรกนี้บรรลุผลตามที่กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เจ้าภาพหลักผู้รับผิดชอบ
เรื่องการดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical
Hub) ระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2560-2569) ได้ตั้งเป้าไว้ ผู้สรุปและเรียบเรียงใหม่คาดหมายว่า สองกระทรวง
ผู้รับผิดชอบ จะพิจารณาการขยายกลุ่มเป้าหมายของผู้ขอวีซ่าประเภทดังกล่าวเพิ่มเติม นอกเหนือไปจาก 14
ประเทศที่ได้กล่าวถึงข้างต้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศสามารถพำนักในไทยได้
นานขึ้น และนำไปสู่การสร้างรายได้เข้าประเทศที่เพิ่มมากขึ้น

2. การดำเนินงานร่วมกันแบบไตรภาคีระหว่าง ภาครัฐ ชุมชนท้องถิ่น และภาคเอกชน เพื่อจัด
แผนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ อาจกล่าวได้ว่าในปัจจุบันภาครัฐได้กำหนดและดำเนินนโยบาย
ด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพมาอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภูมิภาค
ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ส่วนที่เกี่ยวกับการเปิดตลาดและ
ยกระดับบริการด้านสุขภาพและด้านสาธารณสุข เพื่อให้ไทยก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางสุขภาพของภูมิภาค
(Medical Hub) ต่อเนื่องมาจนถึงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ
(Medical Hub) ระยะ 10 ปี (พ.ศ. 2560-2569) ของกระทรวงสาธารณสุข ภายใต้กรอบแนวคิดและหลักการ
ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) อีกทั้งยังมีการดำเนินงานเชิงบูรณาการ
ร่วมกันหลายกระทรวง ไม่เฉพาะแต่เพียงกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬาที่เป็น
ผู้รับผิดชอบหลัก แต่ยังมีกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงมหาดไทย เป็นอาทิ ที่รับหน้าที่
ผู้รับผิดชอบร่วม (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ม.ป.ป.) ซึ่งเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ว่าภาครัฐเข้ามามี
ส่วนร่วมอย่างจริงจังและต่อเนื่องในการดำเนินการเรื่องดังกล่าว

แต่อย่างไรก็ดี หากภาครัฐสามารถดึงตัวแทนของชุมชนและภาคเอกชนท้องถิ่นที่มีความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ เข้ามาเป็นผู้ดำเนินการร่วมและประสานความร่วมมือแบบไตรภาคี โดยการเพิ่มตัวแทนของชุมชนและภาคเอกชนท้องถิ่นดังกล่าว เข้าไปในคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวประจำเขตพัฒนาการท่องเที่ยว ของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ภายใต้แผนการบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558–2560 จะช่วยให้แต่ละชุมชนท้องถิ่นของแต่ละจังหวัดสามารถสร้างรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของแต่ละท้องถิ่นและจังหวัดที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะได้ ดังเช่นจังหวัดปราจีนบุรีที่สร้างรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพเพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน (Community-Based Healthy Tourism Patterns for Sustainable Development of Community-Based Enterprise Networking in Prajinburi Province) ซึ่งตอบโจทย์ทั้งด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) และการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) (วุฒิสชาติ สุนทรสมัย และ ปิยพร ธรรมชาติ, 2559, น. 167–178) ซึ่งแต่ละท้องถิ่นและจังหวัดสามารถนำรูปแบบของจังหวัดปราจีนบุรีไปปรับใช้เพื่อสร้างรูปแบบเฉพาะของตนเอง โดยพิจารณาจากทรัพยากรที่มีอยู่และความถนัดของคนภายในท้องถิ่น รวมทั้งการร่วมมือกับพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียงเพื่อสร้างแผนและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีความหลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมการกงสุล. (ม.ป.ป.). การตรวจลงตราสำหรับคนต่างชาตินที่อายุ 50 ปีขึ้นไป เข้ามาเพื่อพักผ่อน โดยพำนักได้ 1 ปี (Non-Immigrant Visa “O-A” Long Stay). สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://www.consular.go.th/main/th/services/1287/19769-การตรวจลงตราสำหรับคนต่างชาตินที่อายุ-50-ปีขึ้นไป-เข.html>
- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (มิถุนายน 2560). พาณิชย์' ดึงนักกายภาพบำบัด...เอาดีทางธุรกิจบริการสุขภาพหวัง!! ดันไทยขึ้นเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Medical Tourism) รองรับสังคมผู้สูงอายุในอนาคต. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก http://www.dbd.go.th/mobile/news_view.php?nid=469404293
- กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (กุมภาพันธ์ 2560). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของมาเลเซีย มีอนาคตสดใส. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก http://www.ditp.go.th/contents_attach/161821/161821.pdf
- กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. (กันยายน 2559). ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (MEDICAL HUB) (พ.ศ.2560–2569). สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://203.157.7.120/fileupload/2560-102.pdf>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2559). สถานการณ์การท่องเที่ยวโลกที่สำคัญ. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก http://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=8265

- _____. (2560ก). แดลงข่าวสถานการณ์ท่องเที่ยว ตุลาคม ปี 2560. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก http://mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9632
- _____. (4 พฤษภาคม 2560ข). แดลงข่าวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://mots.go.th/content.php?nid=8439&filename=index>
- _____. (ม.ป.ป.). การบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558–2560. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://www.jpp.moi.go.th/files/MOTS.pdf>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (26 เมษายน 2560). **นายกรัฐมนตรีเปิดการประชุมสุดยอดสภาการเดินทางและการท่องเที่ยวโลก “World Travel and Tourism Council Global Summit 2017” ชูศักยภาพประเทศไทยพร้อมต้อนรับการจัดประชุมระดับโลก.** สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://www.tatnewsthai.org/detail.php?newsID=4525>
- ซีไทยเมืองหลวงธุรกิจส่งเสริมสุขภาพ. (5 กันยายน 2560). **มติชน.** สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก http://thaitribune.org/content/detail/307?content_id=29318&rand=1507988081
- ณัฐพัชร มณีโรจน์, และ นราศรี ไววนิชกุล. (2559). **ความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของประเทศไทย.** สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก <file:///C:/Users/Parliament/Downloads/49544-Article%20Text-114990-1-10-20160302.pdf>
- เดินทางพัฒนาส่งเสริมเมืองไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ. (3 มิถุนายน 2559). **ฐานเศรษฐกิจออนไลน์.** สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://www.thansettakij.com/content/59336>
- ไทยปล่อยฟรีวีซ่า 5 ชาติ. (6 มิถุนายน 2560). **บางกอกโพสต์.** สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก <https://www.posttoday.com/biz/aec/news/497779>
- พรรณี ตั้งใจสถาปัตยกรรม. (7 ธันวาคม 2560). **การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ.** สืบค้น 8 ธันวาคม 2560 จาก http://nwnt.prd.go.th/centerweb/news/NewsDetail?NT01_NewsID=WNRPT6012070010002
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, สาขาวิชาวิทยาการจัดการ. (15 มีนาคม 2560). **การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism).** สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://www.sms-stou.org/archives/2233>
- รัฐบาลไทย. (12 กรกฎาคม 2560ก). **รัฐบาลเน้นย้ำการพัฒนาและส่งเสริมประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ.** สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://www.thaigov.go.th/news/contents/details/5160>
- _____. (12 กรกฎาคม 2560ข). **รัฐบาลไทยยกเว้นวีซ่าเพื่อการรักษาพยาบาลกลุ่ม CLMV และจีน พร้อมทั้งขยายวีซ่าพำนักระยะยาวนำร่อง 14 ประเทศ ตามนโยบายเมดิคัลฮับ.** สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://www.thaigov.go.th/news/contents/details/5167>

วุฒิชชาติ สุนทรสมัย, และ ปิยะพร ธรรมชาติ. (ธันวาคม 2559). รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพของ จังหวัดปราจีนบุรี เพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารสมาคมนักวิจัย*. 21(3), 167–178.

ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจ ธุรกิจ และเศรษฐกิจฐานราก. (ม.ป.ป.). **ประเทศไทยกับการพัฒนาเป็น MEDICAL HUB OF ASIA**. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก [www.gsb.or.th/getattachment/91ea80f0-f62c-43b7-b3d0-fdd2f25b0bae/Medical-hub_Info-Final-\(1\).aspx](http://www.gsb.or.th/getattachment/91ea80f0-f62c-43b7-b3d0-fdd2f25b0bae/Medical-hub_Info-Final-(1).aspx)

สถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองมุมไบ. (ม.ป.ป.). **การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในอินเดีย**. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://www.thaiembassy.org/mumbai/th/information/1789/65646-การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในอินเดีย.html>

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง, ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน. (9 มกราคม 2560). **การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในต่างประเทศกำลังมาแรง**. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก http://www.thaiembbeij.org/thaibizchina/th/china-economic-business/result.php?SECTION_ID=472&ID=17344

สมบัติ กาญจนกิจ และคณะ. (2560). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การพัฒนาศักยภาพอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของไทยเพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเอเชีย**. สืบค้น 6 พฤศจิกายน 2560 จาก file:///C:/Users/Parliament/Downloads/RDG5850040V01_full.pdf

สำนักงานกองทุนสุขภาพสีเขียว. (ม.ป.ป.). **การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ**. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://www.greenhealthfund.org/16071878/การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ>

สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. (7 เมษายน 2560). **สธ.จับมือ ก.ท่องเที่ยวฯ พัฒนาเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอาเซียน 5 ด้าน ในปี 2560**. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก <http://www.thaigov.go.th/news/contents/details/2950>

สิริกร เลิศลักษณ์ธาร, ไพบุลย์ อ่อนมั่ง, และ ไอยเรศ ลิบลับ. (11 เมษายน 2560). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพสำหรับชาวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวในประเทศไทย**. สืบค้น 7 พฤศจิกายน 2560 จาก <file:///C:/Users/Parliament/Downloads/69117-Article%20Text-200483-1-10-20170411.pdf>

ภาษาอังกฤษ

Pullawat Pitigraisorn. (2017, October 3). **Thinking Outside the Box about Wellness Tourism**. Retrieved December 8, 2017 from <https://www.scbeic.com/en/detail/product/4011>

Royal Thai Embassy, Washington D.C.. (2017). **Thai tourism ranked among top 10 for long term growth**. Retrieved November 7, 2017 from <http://thaiembdc.org/2017/03/27/thai-tourism-ranked-among-top-10-for-long-term-growth/>

Thailand in world top 10 for long term tourism growth: WTTC. (2017). **THE NATION**.

Retrieved November 7, 2017 from <http://www.nationmultimedia.com/news/breakingnews/30309754>

United Nations World Tourism Organization. (2017). **UNWTO World Tourism Barometer**.

Retrieved November 7, 2017 from https://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/PTO%20barometras_2017-08-07.pdf

World Travel & Tourism Council. (2017A). **Global Wellness Economy Monitor JANUARY**

2017. Retrieved December 8, 2017 from https://static1.squarespace.com/static/54306a8ee4b07ea66ea32cc0/t/58862a472994ca37b8416c61/1485187660666/GWI_WellnessEconomyMonitor2017_FINALweb.pdf

_____. (2017B). **TRAVEL&TOURISM ECONOMIC IMPACT 2017 THAILAND**. Retrieved

December 8, 2017 from <https://www.wttc.org/-/media/files/reports/economic-impact-research/countries-2017/thailand2017.pdf>

ภาพอ้างอิง

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ. สืบค้น 7 มกราคม 2561 จาก <http://www.publicpostonline.net/2109>

ปัญหาเชิงโครงสร้างของแรงงานไทยและเส้นทางชีวิตของแรงงาน

วิจัยโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์เสาวลักษณ์ ชายทวีป

เรียบเรียงโดย ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์

ภาพจาก : <https://www.pptvhd36.com>

ความสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจทุนนิยมอุตสาหกรรมภายใต้การผลิตแบบสายพาน (Fordism) ซึ่งเป็นการผลิตขนาดใหญ่ ใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย ได้สร้างความเจริญเติบโตและมั่งคั่งให้กับเศรษฐกิจทุนนิยมมาอย่างต่อเนื่อง ด้วยการผลิตขนาดใหญ่มีการขยายตัวของภาคบริการเพิ่มสูงขึ้น ในด้านการจ้างงานในระบบการผลิตขนาดใหญ่ แรงงานอยู่ภายใต้การจ้างงานที่ได้มาตรฐาน มีหลักประกันและความมั่นคงในการทำงาน สภาพแรงงานมีบทบาทในการต่อรองสูง อย่างไรก็ตาม ในช่วงทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา เริ่มปรากฏปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจภายใต้ระบบการผลิตขนาดใหญ่ ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการจ้างงานหลายประการ ผลสืบเนื่องจากการปรับโครงสร้างการผลิตจากการลดขนาดขององค์กรการผลิตขนาดใหญ่ ทำให้มีการจ้างงานในลักษณะที่ขาดความมั่นคง และหลักประกันในการทำงาน เป็นการจ้างงานที่มีลักษณะชั่วคราว การจ้างงานระยะสั้นมากขึ้นในยุคหลังการผลิตจึงมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลก ทั้งในด้านการผลิต ความสัมพันธ์การจ้างงาน ตลอดจนถึงการเปลี่ยนแปลงของภาคการผลิตทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตร

ปัญหาของการสะสมทุนภายใต้การผลิตที่เน้นการบริโภคและการแข่งขันในด้านหนึ่งเกิดจากการขับเคลื่อนของพลังที่หลากหลายในช่วงของการเปลี่ยนผ่านของการสะสมทุนในระบบทุนนิยม ซึ่งได้มีการอธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงในช่วงนี้ว่าเป็นการเข้าสู่ยุคใหม่ของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ซึ่งมีการให้นิยามที่แตกต่างกัน เช่น ยุคหลังอุตสาหกรรม ยุคหลังสมัยใหม่ ยุคหลังระบบสายพานการผลิต เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระยะใหม่ของทุนนิยมมีองค์ประกอบที่ถูกขับเคลื่อนไปด้วยกันทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และ

วัฒนธรรม ซึ่งมีการอธิบายว่าเป็นยุคใหม่ในหลายมิติ อาทิ ยุคใหม่ในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ยุคสังคมสมัยใหม่ ซึ่งจะมีการขยายตัวเองของการบริโภคนิยมทั้งชีวิตทางสังคมและชีวิตส่วนตัว ยุคของการผลิตแบบใหม่ที่มีความยืดหยุ่น มีการกระจายการผลิตและการจัดองค์การผลิตในรูปแบบใหม่ ยุคใหม่ของการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ที่ขับเคลื่อนไปสู่ความเป็นมนุษย์ของทุนนิยม และนำไปสู่รูปแบบสังคม เศรษฐกิจ ที่ผนวกเอาประเด็นสิทธิสตรี สิทธิมนุษยชนของคนชายขอบ สภาวะแวดล้อม และความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ไว้ด้วย อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวแบบใหม่จะมีความขัดแย้งกันกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ที่เรียกร้องในเรื่องสิทธิความเท่าเทียมกันทางชนชั้น หรือการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านระบบทุนนิยม งานวิจัยนี้ศึกษาถึงปัญหาเชิงโครงสร้างของแรงงานในประเทศไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของการพัฒนาเศรษฐกิจระดับโลกในยุคหลังสายพานการผลิตและการพัฒนาเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ รวมทั้งผลกระทบช่องว่างของการพัฒนาทางเศรษฐกิจในพื้นที่เมืองและชนบทได้สะท้อนให้เห็นถึงเส้นทางของชีวิตแรงงานจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรมและหลังอุตสาหกรรมสู่เส้นทางอาชีพอื่น ๆ ในเศรษฐกิจภาคชนบท

วัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย

1. ศึกษาโครงสร้างของปัญหาแรงงานไทยในตลาดแรงงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
2. ศึกษาเส้นทางชีวิตของแรงงานและการจ้างแรงงานในพื้นที่ชนบท-เมือง

วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาเชิงโครงสร้างของแรงงานไทยและเส้นทางชีวิตของแรงงาน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาโครงสร้างปัญหาที่เกี่ยวข้องกับแรงงาน โดยมีการวิเคราะห์ 2 ระดับ ทั้งในระดับโครงสร้างการเปลี่ยนแปลงของการจ้างงานในระดับโลกและระดับจุลภาคของปัญหาแรงงานไทย เส้นทางชีวิตและการจ้างงาน โดยมีวิธีการวิจัยประกอบด้วย 1) การศึกษาข้อมูลจากเอกสารและสถิติที่เกี่ยวข้อง 2) การสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดกลุ่มศึกษากับกลุ่มแรงงานและผู้ที่เกี่ยวข้องในเขตจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ขอบเขตของการวิจัยคือ วิเคราะห์ปัญหาการพัฒนาเศรษฐกิจและการจ้างงาน ศึกษาข้อมูลสถิติ เอกสารในเรื่องที่เกี่ยวกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างแรงงาน สภาพการทำงานของแรงงานในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ใช้แรงงาน จำนวน 20 คน และการจัดกลุ่มสนทนาในประเด็นที่เกี่ยวกับชีวิตก่อนและหลังการทำงานในภาคอุตสาหกรรม ความต้องการ ความคาดหวัง และความรู้สึกเกี่ยวกับความไม่เป็นธรรม

ผลการศึกษาวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงการจ้างแรงงานระดับโลก

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร สถิติ พบว่า ในช่วงที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญในการจ้างงานระดับโลก โลกปัจจุบันอยู่ในความสัมพันธ์ทางสังคมแบบทุนนิยม ซึ่งองค์ประกอบของความสัมพันธ์ทางการผลิต ชนชั้น และความแตกต่าง ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมยังดำรงอยู่ ถึงแม้ในช่วงที่ผ่านมาจะมีการกระจาย ความมั่งคั่ง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมากก็ตาม ในปี 2549 ประเมินการว่า ประชากรโลก 2.9 พันล้านคนอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์แบบการจ้างแรงงานที่มีรายได้หลักเป็นค่าตอบแทนจากการทำงาน โดยแรงงานเหล่านี้เป็นทั้งแรงงานหญิงชายที่มีฝีมือ ไร้ฝีมือ มีการศึกษาหลากหลายระดับ ทำงานอยู่ในภาคเศรษฐกิจที่แตกต่างกันทั้งภาคการเกษตร อุตสาหกรรมและภาคบริการ แรงงานเหล่านี้กระจายอยู่ในพื้นที่ทุกแห่ง ทั้งในเมืองและในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งสภาพและเงื่อนไขการทำงานมีความผันแปรและ

แตกต่างกันไปในแต่ละสภาพเงื่อนไข แต่สิ่งที่เป็นพื้นฐานร่วมกันคือ การขายแรงงานและศักยภาพในการทำงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งค่าตอบแทนในการดำรงชีพ ข้อมูลจากการวิจัยพบว่า โลกของแรงงาน ภาวะของการทำงานที่มั่นคง และการตั้งที่อยู่อาศัยที่แน่นอนตามสถานที่ทำงาน ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก มีสองฉากสำคัญของภูมิภาคที่เพิ่มขึ้นในหลายพื้นที่ของโลก ได้แก่ ภาวะความไม่มั่นคงในการทำงาน การเคลื่อนย้ายเพื่อการทำงานและภาวะการว่างงานที่เพิ่มสูงมากขึ้น อัตราการว่างงานทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้ว และกำลังพัฒนาเพิ่มสูงขึ้น จำนวนคนว่างงานโดยส่วนใหญ่อยู่ในประเทศอุตสาหกรรมและสหภาพยุโรป ซึ่งเป็นหนุ่มสาวในวัยแรงงานที่หางานทำไม่ได้ ส่วนประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น บราซิล และไทย นอกจากภาวะการว่างงานแล้ว ประชากรโลกประมาณ 1,530 ล้านคน ยังประสบกับภาวะการทำงานที่ไม่มั่นคง ในรูปแบบของการจ้างงานชั่วคราว และมีการจ้างงานซึ่งเป็นแรงงานนอกระบบเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้น ในรายงานของ International Labour Office ระบุว่า การจ้างงานนอกภาคเกษตรยังมีกระจุกตัวอยู่ในภาคการผลิตระดับต่ำได้รับค่าจ้างต่ำ โดยเฉพาะในภาคบริการและไม่ได้รับการคุ้มครอง ทั้งนี้ พบว่า ประเทศที่มีการจ้างแรงงานนอกระบบจำนวนมากประกอบด้วย โคลัมเบีย เอกวาดอร์ ปารากวัย และเปรู ซึ่งมีการจ้างงานนอกระบบสูงกว่าร้อยละ 60 ในขณะที่ประเทศที่มีการจ้างงานนอกระบบต่ำสุดก็ยังมีสัดส่วนสูง ได้แก่ ประเทศคอซตาริกา ร้อยละ 43.8 ปานามา ร้อยละ 43.8 ไทย ร้อยละ 42.3 และประเทศอูรุกวัย ร้อยละ 34.8 โดยตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา การจ้างงานนอกระบบมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น พร้อมกับความไม่เท่าเทียมกันทางด้านรายได้ ซึ่งมีการกล่าวถึงความไม่เท่าเทียมกันนั้นไปพร้อมกับการเข้าไม่ถึงโอกาสทางการศึกษา สุขภาพ และอำนาจทางการเมือง นอกจากนี้ ยังมีรายงานว่าความไม่เท่าเทียมกันมีแนวโน้มสูงขึ้น จากการกระจุกตัวและการลงทุนที่จำกัดอยู่ที่กลุ่มคนจำนวนน้อย

ในภาวะของการทำงานที่ไม่มั่นคงและการว่างงานที่เพิ่มขึ้น ซึ่งมีการประมาณการว่า ในงานที่ไม่มั่นคงและจำนวนการว่างงานที่มีอยู่ หากไม่มีการขยายหรือเพิ่มขึ้นของตำแหน่งงานที่มากถึง 500 ล้านตำแหน่งงานในอนาคตแล้ว การเพิ่มขึ้นของประชากรจะนำไปสู่การว่างงานมหาศาลทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ สิ่งที่เกิดขึ้นในโลกของแรงงานอีกประการหนึ่งคือ ประชากรจำนวนหลายสิบล้านคนในปัจจุบันได้ถอดรากตัวเองจากถิ่นฐานและมีการข้ามพรมแดนในระดับโลกเพื่อหางานทำ

2. ปัญหาเชิงโครงสร้างของแรงงานไทย

จากการศึกษาโครงสร้างปัญหาของแรงงานในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ จากข้อมูลสถิติย้อนหลังในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา เรื่อง การจ้างงาน ค่าจ้างของแรงงาน และการประมวลปัญหาจากแรงงาน 4 กลุ่มคือ แรงงานภาคเกษตร แรงงานภาคอุตสาหกรรม แรงงานในภาคการจ้างงานที่ไม่เป็นทางการ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ แรงงานไร้รัฐไร้สัญชาติ พบว่า แต่ละกลุ่มมีปัญหาที่แตกต่างกัน คือ

1. ปัญหาสำคัญของแรงงานในภาคเกษตรคือ มีความเสี่ยงในการทำงานค่อนข้างมาก และลักษณะงานเป็นงานหนักที่ได้รับผลตอบแทนต่ำ มีความไม่แน่นอนสูง โดยในปี 2554 คราวเรือนลูกจ้างภาคเกษตรมีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนละ 14,211 บาทต่อเดือน ในขณะที่รายได้ของครัวเรือนไทยเฉลี่ยที่ 23,236 บาทต่อเดือน

2. ปัญหาของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมคือ มีโครงสร้างค่าจ้างที่เหมาะสม ยืดหยุ่นและเป็นธรรม ความเข้มแข็งของสหภาพแรงงานที่สามารถสร้างอำนาจการต่อรอง ทั้งด้านจำนวนของแรงงาน สมาชิกสหภาพแรงงาน โครงสร้างภายในของสหภาพแรงงาน การยอมรับของสหภาพแรงงานจากนายจ้าง เสรีภาพของสหภาพแรงงานในการดำเนินงานของตัวเอง ทศนคติของชุมชนที่มีต่อคนงานและทัศนคติของผู้บริหารและสมาชิก

3. ปัญหาของผู้ประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งเป็นแรงงานกลุ่มใหญ่คือ ขาดการคุ้มครอง ไม่ได้รับสวัสดิการ แรงงานที่ทำงานอิสระประมาณ 10 ล้านคน และแรงงานที่ทำงานบ้านประมาณ 7 ล้านคน จึงทำให้เกิดรูปแบบการคุ้มครองที่ไม่เป็นทางการและดำเนินการในทางปฏิบัติโดยชุมชนทำหน้าที่เป็นกลไกในการจัดสวัสดิการสังคม เช่น กลุ่มองค์กรการเงินชุมชน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของชุมชน เป็นต้น

4. แรงงานไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย ปัญหาที่ประสบคือ การถูกกีดกันทางสังคมด้วยการมองว่าเป็นคนนอก ทำให้สิทธิด้านต่าง ๆ ถูกจำกัดสืบเนื่องมาตลอด เช่น สิทธิในการเดินทาง สิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิในการเข้าถึงหลักประกันด้านสุขภาพ สิทธิในการเข้าถึง/รับการพัฒนาจากภาครัฐ และสิทธิในการครอบครองทรัพย์สิน รวมถึงมุมมองคนเหล่านี้ในฐานะที่จะเป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ นอกจากนี้ยังมีปัญหาความไม่สอดคล้องกับกฎระเบียบและความเป็นจริงในทางปฏิบัติที่จะทำให้แรงงานกลุ่มนี้สามารถจดทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าวกับกรมการจัดหางานได้

อีกทั้งท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของการจ้างงานในระดับโลกที่มีภาวะของการทำงานที่ไม่มั่นคง และการว่างงานที่เพิ่มขึ้น การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิต การลดขนาดองค์กรการผลิต และการปรับรูปแบบการจ้างงานในประเทศไทย มีปัญหาแรงงานสำคัญ ได้แก่ ปัญหาการว่างงาน และการขาดแคลนแรงงาน โดยสาเหตุของการขาดแคลนเกิดจาก

1. การวางแผนผลิตกำลังคนที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ทั้งระดับภูมิภาคและระดับประเทศ ที่มีผู้เรียนจบมากทุกระดับการศึกษาแต่กระจุกตัวบางสาขาและมีปัญหาด้านคุณภาพของบุคลากร

2. การว่างงานแอบแฝงหรือไม่ยอมทำงานต่ำกว่าระดับที่จะทำให้รายได้จากการทำงานต่ำกว่าที่ควรจะได้รับ

3. ปัญหาค่าจ้างที่ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับค่าครองชีพ ขนาดค่าจ้างที่เพิ่มขึ้นไม่เพียงพอกับอัตราเงินเฟ้อหรือค่าครองชีพ ค่าจ้างขั้นต่ำไม่ครอบคลุมถึงภาระการเลี้ยงดูครอบครัวของแรงงาน

4. การจ้างบริการเหมาจ่ายและจ้างแรงงานต่างด้าวมีแนวโน้มมากขึ้น เพื่อลดต้นทุนสินค้าให้มีความสามารถแข่งขันในตลาดโลก อีกทั้งเป็นการลดต้นทุนการผลิตของนายจ้างที่ต้องรับภาระเรื่องสวัสดิการ ความคุ้มครอง และมีการจ้างแรงงานต่างด้าวแทนแรงงานไทย เนื่องจากมีค่าแรงที่ถูกซึ่งก่อให้เกิดทั้งสภาพว่างงานและสภาพตลาดขาดแคลนแรงงานไทยพร้อมกัน

5. ความไม่สอดคล้องในทิศทางการปรับตัวของระบบการศึกษาไทยกับความต้องการตลาดแรงงานไทย ทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะเฉพาะในระดับสูง-กลาง ในขณะที่ประเทศไทยกำลังปรับโครงสร้างการผลิตไปสู่การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพสูงขึ้น แต่ปัญหาแรงงานที่มีประสบการณ์และทักษะกลับขาดแคลน

6. โครงสร้างประชากรที่มีการเปลี่ยนไปสู่ผู้สูงอายุมากขึ้น ประชากรวัยแรงงานของประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงสวนทางกับประชากรวัยสูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แรงงานสูงอายุเป็นแรงงานไร้ทักษะส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า ทำให้ถูกเลิกจ้างเพราะไม่สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนวิธีการผลิตของประเทศไทยไปสู่การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพสูงขึ้น ทำให้รัฐไม่สามารถพัฒนากำลังแรงงานที่มีอยู่ให้มีคุณภาพและตรงกับความต้องการของตลาดได้

7. ความไม่สอดคล้องของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่ผันแปรไปตามสภาพความเป็นจริงของตลาดแรงงาน ทำให้เกิดความลักลั่น และความเสมอภาคในการปฏิบัติ สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดการเรียกร้องของกลุ่มแรงงานต่าง ๆ หลายด้านทั้งทางเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และมีมิติทางสังคมในด้านการเรียกร้องสวัสดิการที่ครอบคลุมและมีความเป็นธรรมมากขึ้น

3. เส้นทางชีวิตของแรงงานและการจ้างงานในพื้นที่ชนบท-เมือง

การศึกษาในระดับพื้นที่ของการจ้างงานและเส้นทางชีวิตของแรงงานเป็นการศึกษาที่มีการสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดกลุ่มศึกษากับกลุ่มแรงงานในเขตเชียงใหม่ ลำพูน โดยเป็นกลุ่มแรงงานที่ทำงานในโรงงานในนิคมอุตสาหกรรมลำพูน จำนวน 20 คน ผลการศึกษาพบว่า เส้นทางชีวิตของแรงงานในชนบทที่ออกจากภาคเกษตรที่เข้าสู่การจ้างงานภาคอุตสาหกรรมมีเส้นทางที่หลากหลาย การพัฒนาเศรษฐกิจภาคเหนือในช่วงที่ผ่านมาส่งผลให้เกิดการเติบโตของธุรกิจการค้าหลายประเภท อาทิ การท่องเที่ยว ธุรกิจการค้าร้านอาหาร มีความต้องการแรงงานในกิจการต่าง ๆ หลายประเภทมากขึ้น และมีรูปแบบของการจ้างงานที่หลากหลาย คนงานในโรงเรียนส่วนใหญ่ในกลุ่มที่ศึกษาเคยทำงานอื่นมาก่อนที่จะเข้าสู่การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เช่น พนักงานขายตั๋วรถ พนักงานบริการในร้านอาหาร พนักงานโรงแรม เป็นต้น การขยายตัวของธุรกิจการค้าและการเติบโตของอุตสาหกรรมในท้องถิ่นนำไปสู่การเกิดคนกลุ่มใหม่ซึ่งมีรายได้จากการพึ่งพิงค่าจ้างเป็นรายได้จากการทำงานที่อยู่นอกภาคเกษตร การมีรายได้ประจำที่ต่อเนื่องทำให้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมกลุ่มนี้มีรูปแบบการใช้ชีวิตที่มีความทันสมัยมากขึ้น กลายเป็นคนกลุ่มใหม่ในชนบทที่มีความเป็นอิสระมากขึ้น จากการจัดกลุ่มศึกษากับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่จังหวัดลำพูน พบว่า เส้นทางของชีวิตแรงงานในภาคอุตสาหกรรมเป็นเส้นทางที่สะท้อนถึงความเชื่อมต่อของเส้นที่ความเป็นเมืองและชนบท โดยในเส้นทางชีวิตของแรงงานจะผ่านมิติพื้นที่ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. พื้นที่ทางกายภาพ ประกอบด้วย ระยะห่างของสถานที่ทำงานและสถานที่ที่เป็นถิ่นฐานบ้านเกิด หลายกรณีเป็นแรงงานที่มาจากจังหวัดอื่น และจากภูมิภาคอื่น ระยะห่างในเชิงกายภาพมีความสัมพันธ์กับทางเลือกในการหางานและการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนเดิมและเครือญาติ รวมทั้งทางเลือกของชีวิตในอนาคต ระยะห่างจากบ้านเดิมที่ไกลมากก็เป็นปัจจัยที่ทำให้จะไม่กลับไปตั้งถิ่นฐานในบ้านเดิม ในขณะเดียวกัน หากคนงานที่มาจากถิ่นอื่นเมื่อกลับไปชุมชนเดิมสถานภาพทางสังคมจะเปลี่ยนไปจากเดิมเช่นกัน

2. พื้นที่ทางสังคม การเป็นคนงานในโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่นในสังคม ชุมชนหรือในพื้นที่ที่คุ้นเคย สถานะของความเป็นคนงานในสังคมโดยทั่วไป มิได้มีความสำคัญหรือได้รับความสนใจแต่สถานะดังกล่าวเปลี่ยนไป หากคนงานมาจากถิ่นอื่นแล้วกลับไปยังถิ่นเดิมของตนเอง เนื่องจากสามารถนำเงินกลับบ้านพร้อมกับสินค้าบริโภคหลายอย่าง เช่น รถยนต์ ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ เป็นต้น การกลับไปในพื้นที่เดิมที่เสมือนเป็นพื้นที่อื่นของคนงานทำให้สถานะของความเป็นคนงานมีความหมายที่แสดงความเป็นตัวตนสำคัญของคนงาน ต่อญาติมิตร และคนในชุมชนได้

3. พื้นที่ของงาน เส้นทางในพื้นที่ของงานมีองค์ประกอบทั้งภายในของพื้นที่งานและความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ของงานเก่าและใหม่ คนงานแต่ละคนมีระยะทางในระหว่างงานซึ่งได้สะสมทักษะในการใช้ชีวิต ในหลายกรณีก่อนเข้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ผ่านงานที่หลากหลายซึ่งสามารถจัดประเภทของงานได้ ดังนี้คือ งานก่อสร้าง พนักงานโรงแรม งานในผับเป็นพนักงานเสิร์ฟ นักร้อง ทำงานในภาคเกษตรและพนักงานขายตั๋วรถ ซึ่งงานแต่ละประเภทเป็นภาพสะท้อนของการเดินทางในชีวิตทำงานของคนงานใน

ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งอยู่ในพื้นที่ระหว่างความเป็นเมืองกับชนบท ในพื้นที่ของงานแต่ละประเภทก่อนเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมนั้น คนงานบางคนมีประสบการณ์บางอย่าง อาทิ การเป็นผู้รับเหมาก่อสร้าง แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าไม่ได้พัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ เนื่องจากปัญหาเรื่องเงินทุน เส้นทางของการทำงานประเภทต่าง ๆ ซ้ำให้เห็นถึงทางเลือกเชิงอาชีพในพื้นที่ชนบทซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งในกลุ่มของแรงงานที่ศึกษาเกือบทุกกรณีให้คำตอบว่า การทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเป็นเพียงช่วงหนึ่งของชีวิตการทำงานเท่านั้น ซึ่งชีวิตการทำงานภายหลังการทำงานอุตสาหกรรม คนงานคาดหวังว่าจะทำงานที่หลากหลายได้แก่ ทำการเกษตร แต่เป็นการเกษตรที่เน้นการจัดการแบบเกษตรสมัยใหม่ เปิดร้านขายของชำ ร้านตัดผมหรือทำงานในโรงงานไปเรื่อย ๆ จนกว่าสุขภาพจะไม่อำนวย

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ภาวะความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลกและการจ้างงาน ทำให้โครงสร้างของพลังการขับเคลื่อนของเศรษฐกิจยุคใหม่ทั้งองค์กรมีการผลิตปรับลดขนาด มีการหมุนเวียน เน้นความคล่องตัว ใช้เทคโนโลยีระดับสูง เกิดภาวะการจ้างงานที่ขาดความมั่นคง และหลักประกันทางด้านสุขภาพ การปรับตัวของแรงงานต่อสภาพการณ์ดังกล่าว อาจเกิดขึ้นหลายระดับมีการกระจายของการผลิต และการขาดกลไกที่ควบคุมให้เกิดประโยชน์ต่อแรงงาน ซึ่งการมีหน่วยงานหรือสถาบันที่มีอำนาจและเป็นหน่วยงานกลาง เช่น รัฐเข้ามาดูแลจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการคุ้มครองแรงงานที่ต้องมีความเข้าใจสภาพปัญหาและความเข้มแข็งในการแก้ไขปัญหาให้ครอบคลุมทุกมิติของการจ้างงาน การแก้ไขปัญหาภายใต้สถานการณ์ของความยืดหยุ่น มีแนวทางการแก้ไขปัญหาคือ

1. ด้านการต่อรองของแรงงาน ควรมีการผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มของแรงงานและต่อรองซึ่งเกิดขึ้นได้หลายระดับคือ ระดับสถานประกอบการ ระดับสาขาอุตสาหกรรมเดียวกัน ระดับสังคมโดยการประสานกับเครือข่ายต่าง ๆ เป็นพลังทางสังคมเพื่อให้เกิดการตระหนักถึงปัญหาและการแก้ไขของแรงงาน ทั้งนี้การต่อรองในระดับต่าง ๆ ต้องครอบคลุมปัญหาของแรงงานในระบบการจ้างงานที่ยืดหยุ่นทุกมิติ โดยเฉพาะในความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง รวมทั้งการกำหนดให้มีสถาบันหรือหน่วยงานในการดำเนินงานเกี่ยวกับปัญหาการจ้างงานภายใต้เศรษฐกิจแบบยืดหยุ่น

2. ด้านการจ้างงาน การผลักดันให้เกิดการรับรองในการจ้างงานที่อยู่นอกระบบให้ได้รับการดูแลหลักประกันการทำงานที่มั่นคงและการได้รับสวัสดิการที่ดีในการทำงานยังเป็นประเด็นสำคัญ รวมทั้งการคุ้มครองเรื่องค่าตอบแทนและชั่วโมงการทำงาน โดยอาจศึกษาจากการแก้ไขปัญหาเรื่องความยืดหยุ่นของการจ้างงานจากต่างประเทศ เช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ มีการนำรูปแบบของการปรับความยืดหยุ่นมาใช้โดยพยายามควบคุมความสมดุลระหว่างการเพิ่มขึ้นของการจ้างงานที่ไม่ได้มาตรฐาน และการพัฒนาระบบการคุ้มครองทางสังคม

อย่างไรก็ตาม ทางออกของแรงงานในสถานการณ์การจ้างงานยืดหยุ่นที่จะเป็นการแก้ไขปัญหาในระยะยาว ควรจะวางอยู่บนพื้นฐานจากการที่แรงงานมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งต้องได้รับการหนุนเสริมจากภาครัฐและการสร้างความเข้าใจต่อการสร้างอำนาจต่อรองของแรงงานและการพัฒนาการรวมกลุ่มของแรงงานที่เปิดให้แรงงานภายใต้การจ้างงานแบบยืดหยุ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการต่อรองเพื่อให้ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย

ความคิดเห็นของผู้สรุปบทความวิจัย

รายงานวิจัย เรื่อง ปัญหาเชิงโครงสร้างของแรงงานไทย และเส้นทางชีวิตของแรงงาน เป็นงานวิจัยที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของแรงงานไทย ซึ่งมีหลายปัญหา คือ การว่างงานแฝงหรือการไม่ยอมทำงานต่ำกว่าระดับในลักษณะที่ทำให้รายได้จากการทำงานต่ำกว่าที่ควรจะได้รับ โดยกลุ่มแรงงานใหม่ในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าจะได้ผลกระทบมากที่สุด โดยเฉพาะในสาขาวิชาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน การมีแนวโน้มการจ้างผู้ให้บริการภายนอก (Outsource) และแรงงานต่างด้าวที่มากขึ้นเพื่อลดต้นทุน ปัจจุบันยังมีคนงานจำนวนมากที่ยังไม่มีงานทำ ส่วนแรงงานที่ถูกเลิกจ้างก็ไม่อยากกลับไปเข้าทำงานอีก เนื่องจากนายจ้างส่วนใหญ่มักจะจ้างทำเอง หรือจ้างงานแบบบริการภายนอก ทั้งทำให้สภาพการจ้างงานนั้นไม่มีความมั่นคง เพราะแรงงานส่วนใหญ่ต้องการการจ้างงานแบบประจำ เพื่อให้มีเงินเดือนและสวัสดิการที่ดีกว่า นอกจากนี้ นายจ้างอาจมีการอ้างว่าขาดแคลนแรงงาน ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วนายจ้างต้องการใช้แรงงานต่างด้าวแทนแรงงานไทย เนื่องจากมีค่าแรงที่ถูก จึงก่อให้เกิดทั้งสภาพว่างงานและสภาพตลาดขาดแคลนแรงงานไทยพร้อมกัน การขาดแคลนแรงงานทักษะฝีมือเฉพาะโดยปัจจุบันภาคธุรกิจเอกชนมีความต้องการช่างเทคนิคที่มีฝีมือและประสบการณ์ในสาขาอุตสาหกรรมเฉพาะด้านเป็นจำนวนมากขึ้น แต่หาคนที่มีคุณภาพตามที่ต้องการไม่ได้ ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงมีปัญหาว่างงานของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาที่ไม่มีประสบการณ์และการขาดแคลนด้านปริมาณสำหรับกำลังคนในระดับสูง โดยเฉพาะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้านการตลาดและการจัดการ ธุรกิจท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมการแพทย์ และการเกษตรสมัยใหม่ ซึ่งปัญหาเกิดจากระบบการศึกษาไทยไม่มีการปรับตัว ทำให้ไม่สามารถผลิตกำลังแรงงานที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านได้เพียงพอกับความต้องการที่เพิ่มขึ้น แต่กลับผลิตบุคลากรในด้านที่ไม่ต้องการออกมาเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรซึ่งเกิดการผลการวางแผนควบคุมประชากรอย่างต่อเนื่อง ทำให้อัตราการเกิดของประชาชนลดลง ส่งผลต่ออัตราการเพิ่มของกำลังแรงงานลดลงตามไปด้วย ทำให้มีผลต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมจากการมีสัดส่วนแรงงานสูงอายุมากกว่าแรงงานอายุน้อยกว่าสู่ตลาดแรงงาน เนื่องจากแรงงานสูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานที่ไร้ทักษะทำให้ถูกเลิกจ้าง เพราะไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีการผลิตของประเทศไทยไปสู่การผลิตสินค้าที่มีคุณภาพสูงขึ้น จึงทำให้รัฐไม่สามารถพัฒนาแรงงานที่มีอยู่ให้มีคุณภาพและตรงกับความต้องการของตลาดได้

จากผลของการศึกษาวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ว่า การจะพัฒนาแรงงานไทยให้มีทักษะสามารถรองรับการทำงานที่มีความเชื่อมโยงในด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีภายใต้ระบบโลกาภิวัตน์ต้องมุ่งพัฒนาแรงงานให้มีทักษะการแก้ไขปัญหา ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการบริหารจัดการบุคคล ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ (EQ) ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการเจรจาต่อรอง การมีใจรักบริการและความยืดหยุ่นทางความคิด ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นทักษะในศตวรรษใหม่ของแรงงานในการเตรียมความพร้อมของตลาดแรงงานในอนาคตได้ ทั้งนี้ ประเด็นที่ท้าทายคือ ต้องพัฒนาทักษะหรือความสามารถให้เกิดขึ้นจากการฝึกฝน เพราะมิได้เกิดจากความเฉลียวฉลาด นอกจากนี้ การศึกษาเรื่องแรงงานยังต้องตระหนักถึงกลไกระบบโลก ระบบเศรษฐกิจ รวมถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อแรงงานทั้งหมด อันนำมาสู่รูปแบบและการกำหนดคุณภาพแรงงานได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชาญณรงค์ วงศ์วิชัย. (14 กันยายน 2559). **สภาพการณ์แรงงานศึกษา 2016**. สืบค้น 25 สิงหาคม 2560
จาก <http://prachathai.com/journal/2016/09/67911>

เสาวลักษณ์ ชายทวีป. (2559). **ปัญหาเชิงโครงสร้างของแรงงานไทยและเส้นทางชีวิตของแรงงาน**.
วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 37 (1), 39–51.

ภาพอ้างอิง

แรงงานไทย. สืบค้น 7 มกราคม 2561 จาก <https://www.pptvhd36.com>

บทความที่น่าสนใจ

สิทธิมนุษยชนภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

เรียบเรียงโดย...อัญชลี จวงจันทร์

ภาพจาก : <http://www.focusthailand.org>

สิทธิมนุษยชน หมายถึง สิทธิที่มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองทั้งความคิดและการกระทำที่ไม่มีการล่วงละเมิด ได้ โดยได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญและสนธิสัญญาระหว่างประเทศ โดยองค์การสหประชาชาติได้ ประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นการประกาศเจตนารมณ์ในการร่วมมือระหว่างประเทศที่มีความสำคัญในการวางกรอบเบื้องต้นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่ช่วยในการวางรากฐานด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศฉบับแรกของโลก ซึ่งที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติให้การรับรองตามข้อมติที่ 217A (III) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2491 โดยประเทศไทยออกเสียงสนับสนุน ทั้งนี้ ปฏิญญาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้เกิดผลอย่างจริงจังตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติและเพื่อเป็นมาตรฐานกลางสำหรับประเทศสมาชิกที่จะใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในประเทศของตน ต่อมา จึงมีการประกาศใช้กติกา ระหว่างประเทศอีก 2 ฉบับ คือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2519 และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิของเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 3 มกราคม พ.ศ. 2519 และเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2536 สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้มีมติจัดตั้งตำแหน่งข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติขึ้น

เพื่อดูแลและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนรวมทั้งตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศต่าง ๆ โดยผู้ดำรงตำแหน่งเป็นคนแรก คือ นายโฮเซ อยาสา ลาสโซ ชาว เอกวาดอร์

ปัจจุบันประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีพันธกรณีกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จำนวน 6 ฉบับ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก กติการะหว่างประเทศ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ และอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้านการทรมานและการทารุณกรรม ตลอดจนการปฏิบัติหรือการลงโทษที่ลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ ดังนั้น บทความที่น่าสนใจฉบับนี้จึงขอเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐานตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยสิทธิขั้นพื้นฐานตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จำแนกได้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) สิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางการเมือง เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนสามารถแสดงออกได้อย่างเสรี เช่น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สิทธิในการถือครองทรัพย์สิน 2) สิทธิทางด้านเศรษฐกิจ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของประชาชนโดยประชาชนมีสิทธิในการประกอบอาชีพที่ตนเองต้องการและไม่ผิดหลักกฎหมาย 3) สิทธิด้านสังคม วัฒนธรรม เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตทั่วไปของประชาชนซึ่งเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเชื่อ จารีตประเพณี ประชาชนสามารถที่จะเลือกศาสนาหรือความเชื่อได้อย่างอิสระ

องค์การสหประชาชาติ จึงเป็นกลไกและต้นกำเนิดสำคัญในการกำหนดมาตรฐานและได้จัดตั้งกลไกในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศหลายรูปแบบ ซึ่งมีผลผูกพันต่อประเทศสมาชิก ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย กล่าวคือ หลักการหรือแนวคิดสิทธิมนุษยชนมีบทบาทต่อองค์การสหประชาชาติ นับตั้งแต่การก่อตั้งองค์การ โดยปรากฏอยู่ในมาตราต่าง ๆ ของกฎบัตรสหประชาชาติ ส่วนกลไกด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติที่จัดตั้งขึ้นทั้งโดยกฎบัตรสหประชาชาติและตราสารต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อกำหนดมาตรฐานสากล ตลอดจนการตรวจสอบการปฏิบัติตามมาตรฐานสากลด้านสิทธิมนุษยชนที่กำหนดไว้ ซึ่งแต่ละกลไกต่างมีจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกันไป โดยกรณีของการมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน สามารถกระทำได้ คือ 1) ประชาชนทุกคนต้องใช้สิทธิมนุษยชน เพื่อคุ้มครองตนเองมิให้ถูกละเมิดสิทธิ 2) ป้องกันและต่อต้านการละเมิดมนุษยชนในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการเมืองที่สำคัญ เช่น การชุมนุมอย่างสงบโดยปราศจากอาวุธ และ 3) ประชาชนต้องเคารพในสิทธิมนุษยชนของผู้อื่นและปฏิบัติต่อคนอื่นอย่างเสมอภาคไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นใครก็ตาม

สำหรับกรณีประเทศไทยซึ่งได้เข้าเป็นภาคีสันติสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ซึ่งถือเป็นสนธิสัญญาหลัก จำนวน 5 ฉบับ ได้แก่ 1) อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก 2) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ 3) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง 4) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และ 5) อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ

ทั้งนี้ ประเทศไทยมีหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ด้านสิทธิมนุษยชน ดังนี้

1. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่ได้รับการยกย่องให้เป็นองค์การตามรัฐธรรมนูญจึงเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนกว้างขวางมากที่สุด

2. กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงวัฒนธรรม เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่อบรมสั่งสอน ศึกษาวิจัยและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเพื่อให้สาธารณชน โดยเฉพาะนักเรียนและนักศึกษาได้รับรู้ และช่วยกันส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

3. กระทรวงมหาดไทย มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกัสิทธิของบุคคลตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น จดทะเบียน คนเกิด จดทะเบียนบ้าน และย้ายบ้าน ทำบัตรประจำตัวประชาชน จดทะเบียนคนตาย เป็นต้น

4. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองมิให้มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน และดำเนินคดีกับบุคคลที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน

5. หน่วยงานอื่น ๆ ของรัฐที่ใช้อำนาจในการส่งเสริม และดูแลเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชน เป็นครั้งคราว เช่น กรมประชาสัมพันธ์ กรมป่าไม้ กรมที่ดิน เป็นต้น

6. หน่วยงานเอกชนในประเทศ เช่น สภาสตรีแห่งชาติ มูลนิธิเด็ก และสมาคมส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ เป็นต้น ส่วนองค์การเอกชนที่ได้รับการสนับสนุนจากต่างประเทศให้เคลื่อนไหวเพื่อส่งเสริมและ คุ้มครองสิทธิมนุษยชน เช่น องค์การสงเคราะห์ผู้ลี้ภัย องค์การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนแห่งประเทศไทย เป็นต้น

นอกจากหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ด้านสิทธิมนุษยชนดังกล่าวข้างต้นแล้ว รัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพไว้ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพ ของปวงชนชาวไทย ดังนี้

มาตรา 28 สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้เว้นแต่มี คำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอัน กระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ การทรมาน ทารุณกรรม หรือลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้

มาตรา 31 เสรีภาพในการถือศาสนาและย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติหรือประกอบพิธีกรรม ตามหลักศาสนาของตน แต่ต้องไม่เป็นปฏิบัติต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยไม่เป็นอันตรายต่อความพลอดภัย ของรัฐ และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา 32 สิทธิในความเป็นอย่างส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว การกระทำอันเป็น การละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทาง ใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อ ประโยชน์สาธารณะ

มาตรา 33 เสรีภาพในเคหสถาน บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน การเข้าไปในเคหสถานโดย ปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองหรือการค้นเคหสถานหรือที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือ หมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 34 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และ การสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติ แห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน เสรีภาพ

ทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครองแต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น

มาตรา 35 เสรีภาพในการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อรื้อถอนเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ การให้นำข่าวสารหรือข้อความใด ๆ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนจัดทำขึ้นไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่กระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม

มาตรา 38 เสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือการผังเมืองหรือเพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

มาตรา 40 เสรีภาพในการประกอบอาชีพ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงหรือเศรษฐกิจของประเทศ การแข่งขันอย่างเป็นธรรม การป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด การคุ้มครองผู้บริโภค การจัดระเบียบการประกอบอาชีพเพียงเท่าที่จำเป็นหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น การตรากฎหมายเพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพตามวรรคสอง ต้องไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติหรือก้าวกายการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา

มาตรา 42 เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ องค์กร ชุมชน หรือหมู่คณะอื่น การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือขจัดการกีดกันหรือการผูกขาด

มาตรา 44 เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยสาธารณะ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น

อย่างไรก็ตาม แม้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศไทยได้แสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมจากการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แต่ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนยังเกิดขึ้นอยู่ในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมทั้งโดยเจตนาและโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังนั้น เพื่อให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงจึงควรมีการดำเนินการในการเสริมสร้างมาตรการด้านสิทธิมนุษยชน และแนวทางคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ดังนี้

แนวทางการเสริมสร้างมาตรการด้านสิทธิมนุษยชน

1. เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนให้กับประชาชนทุกกลุ่มอาชีพอย่างทั่วถึงเพื่อให้ประชาชนเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนเพิ่มมากขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ทางวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

2. ส่งเสริมให้มีการเคารพสิทธิมนุษยชนตามที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยการส่งเสริมให้มีการเคารพสิทธิและเสรีภาพตลอดจนศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์สำหรับบุคคลทุกคนที่อาศัยอยู่ในราชอาณาจักรไทย ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

3. ดำเนินการให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชนควบคู่ไปกับหน้าที่ความรับผิดชอบและจริยธรรมโดยให้การศึกษาอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนควบคู่ไปกับการตระหนักถึงหน้าที่ของพลเมือง การมีความรับผิดชอบต่อตนและสังคม การมีจริยธรรมแก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ในภาครัฐ ผู้ประกอบการและผู้ใช้แรงงานในภาคเอกชน สถาบันการศึกษาองค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชน สื่อสารมวลชน โดยคำนึงถึงการเผยแพร่ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเป็นยุทธศาสตร์ หลักในการป้องกันปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมและการเสริมสร้างวัฒนธรรมสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

4. ส่งเสริมหลักการ ความเป็นสากล การแบ่งแยกมิได้และการเกี่ยวกันซึ่งกันและกันของสิทธิมนุษยชน โดยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในด้านต่าง ๆ อย่างไม่แบ่งแยก เลือกปฏิบัติ และควรส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนอย่างสมดุลทั้งในด้านสิทธิทางพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านสิทธิมนุษยชนในทุกด้าน

5. สนับสนุนการดำเนินงานตามอนุสัญญาและข้อตกลงระหว่างประเทศตามที่รัฐบาลไทยได้ให้ไว้กับนานาประเทศ โดยสนับสนุนการดำเนินงานตามอนุสัญญาและข้อตกลงระหว่างประเทศตามที่รัฐบาลไทยได้ให้ไว้กับองค์กรต่าง ๆ ตลอดจนพิจารณายกเลิกข้อสงวนและพิจารณาให้สัตยาบันเพิ่มเติมต่อตราสารระหว่างประเทศอื่น ๆ ในด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อให้ความเหมาะสมกับสภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

6. เสริมสร้างความร่วมมือทุกระดับในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยให้ทุกส่วนของประชาคมสังคมมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยขององค์กรอิสระและมีความเป็นกลางที่ได้จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ อันได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ตลอดจนส่งเสริมและให้ความร่วมมือในการดำเนินการของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้ความร่วมมือและประสานงานกับสหประชาชาติ องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งในและต่างประเทศในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

7. พัฒนาและปรับปรุงกฎหมายกฎระเบียบให้เอื้อต่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยทบทวนกฎหมาย กฎระเบียบต่าง ๆ ที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และดำเนินการพัฒนาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพอย่างทันเวลากับการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม

แนวทางคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

1. คณะรัฐมนตรี โดยสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงการคลัง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรร่วมกันพิจารณากำหนดให้มีหลักเกณฑ์กลางในการเยียวยาความเสียหายเพื่อให้เกิดมาตรฐานที่เท่าเทียมและเป็นธรรม โดยหลักเกณฑ์กลางดังกล่าวควรครอบคลุมทุกมิติ ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ได้รับความเสียหายทุกประเภท ทุกกลุ่มจากกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนไม่ว่าจะเกี่ยวข้อง

กับรัฐโดยตรงหรือโดยอ้อม หรือจากการกระทำของเอกชนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐ นอกจากนี้เหยี่ยวาผู้เสียหายแล้วจะต้องครอบคลุมทายาท ตลอดจนครอบครัวของผู้เสียหายหรือผู้ที่ผู้เสียหายให้การช่วยเหลือหรือดูแล นักปกป้องสิทธิมนุษยชน และให้รวมถึงกรณีการเหยี่ยวาด้านมนุษยธรรมด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่ไทยเป็นภาคีและมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้อง

2. ควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายฉบับต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน เช่น พระราชบัญญัติสงเคราะห์ผู้ประสบภัยเนื่องจากการช่วยเหลือราชการ การปฏิบัติงานของชาติหรือการปฏิบัติตามหน้าที่มนุษยธรรม พ.ศ. 2543 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 เป็นต้น ให้มีหลักเกณฑ์หรือแนวทางการพิจารณาเรื่องความทุกข์พลภาพ หรือระดับความพิการ หรืออาการบาดเจ็บดังกล่าวไปในทางเดียวกันหรือเหมือนกัน โดยพิจารณาให้มีรูปแบบการเหยี่ยวาที่หลากหลาย เช่น การเหยี่ยวาด้านการเงิน การฟื้นฟูด้านจิตใจ การไม่ให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนเช่นนั้นซ้ำอีก เพื่อเหยี่ยวาให้กลับคืนสู่สภาพเดิม โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นความเสียหายเนื่องจากการละเมิดสิทธิมนุษยชน

3. ให้มีกลไกหรือศูนย์รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเหยี่ยวาความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งข้อเท็จจริงและกฎหมาย โดยข้อมูลต้องทันสมัยและทุกหน่วยงานสามารถเชื่อมโยงข้อมูลกันได้ทั้งระบบ รวมทั้งกำหนดให้มีกลไกกระจายอำนาจไปในระดับกรม และส่วนภูมิภาค เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการเหยี่ยวาได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

4. ให้มีกระบวนการหรือกลไกเฉพาะเพื่อทบทวนผลการพิจารณาให้การเหยี่ยวา ทั้งอัตราการเหยี่ยวาด้านการเงินหรือรูปแบบการเหยี่ยวาให้เหมาะสม รวมทั้งทบทวนการได้รับการเหยี่ยวาเมื่อมีข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงไป ตามแนวทางของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

5. ควรแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือคำสั่ง รัฐสภาและคณะ โดยกระทรวงยุติธรรม และสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และนิยามความหมายของผู้เสียหายในร่างพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำทำให้บุคคลสูญหาย พ.ศ. ให้รวมถึงนักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่สูญหาย ครอบครัวหรือบุคคลซึ่งอยู่ในความดูแลโดยตรงของนักปกป้องสิทธิมนุษยชน เพื่อให้การเหยี่ยวาครอบคลุมผู้ได้รับความเสียหายตามความเป็นจริง

เอกสารอ้างอิง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 หมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย.

กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.

สิทธิมนุษยชน. **นโยบายสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.** สืบค้น 24 มกราคม 2560 จาก <http://baanjomut.com>

เสรี นนทสูติ และคณะ. (2560). รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง **พันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนของประชาคม**

อาเซียน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2559). รายงานประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชน

ในประเทศไทย ประจำปี 2559. สืบค้น 24 มกราคม 2561 จาก <http://www.nhrc.or.th>

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2559). รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัญหาและมาตรการทางกฎหมายในการรับรองและคุ้มครองสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว. สืบค้น 24 มกราคม 2561 จาก <http://www.nhrc.or.th>

อรรถยุกต์ ศรีสมุทร. (2560). ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ.

ภาพอ้างอิง

สิทธิมนุษยชน. สืบค้น 7 มกราคม 2561 จาก <http://www.focusthailand.org/>

“สังคมไร้เงินสด”

เรียบเรียงโดย จันทมร สีหาบุญลี

ภาพจาก : <http://www.thaimescenter.com/>

สืบเนื่องจากนโยบายของรัฐบาลที่ได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์แห่งชาติ หรือ Nation e-Payment Master Plan ให้เป็นหนึ่งในนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจภาคการเงินที่จะช่วยขับเคลื่อนทุกภาคส่วนของประเทศก้าวสู่ความเป็น Digital Economy โดยมีเป้าหมายว่าแผนยุทธศาสตร์นี้จะช่วยประหยัดต้นทุนระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยภาพรวมประมาณ 7.5 หมื่นล้านบาทต่อปี คือ ภาคธนาคารประหยัดประมาณ 3 หมื่นล้านบาท และภาคธุรกิจหรือร้านค้าอีกประมาณ 4.5 หมื่นล้านบาท โดยรวมจากภาคประชาชนที่จะลดต้นทุนการบริหารจัดการและการพกพาเงินสดหันมาใช้การชำระเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ขณะที่พระราชบัญญัติชำระเงิน พ.ศ. 2560 ที่ประกาศบังคับใช้แล้วเพื่อยกระดับการกำกับดูแลระบบการชำระเงินให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล อันจะเป็นการคุ้มครองการโอนเงินและการชำระคฤมิตให้ถูกยกเลิกหรือเพิกถอนกรณีเกิดการล้มละลายเพื่อป้องกันความเสี่ยงในระบบการเงิน การคุ้มครองเงินรับล่วงหน้าของผู้ใช้บริการเงินอิเล็กทรอนิกส์ (E-Payment) และเป็นการลดความซ้ำซ้อนในการกำกับดูแลโดยรวมกฎหมายต่าง ๆ ให้อยู่ในฉบับเดียวกัน และกฎหมายฉบับนี้จะเอื้อต่อการส่งเสริม/การกำกับดูแลนวัตกรรมใหม่ ซึ่งมีรูปแบบที่หลากหลายและที่สำคัญจะส่งเสริมศักยภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อพัฒนาไปสู่ระดับภูมิภาคและระดับสากล

เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติชำระเงิน พ.ศ. 2560 ภาคประชาชนก็จะเกิดการพัฒนาการบริการผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยเฉพาะบริการการชำระเงินผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ เช่น Smartphone และ tablet ที่สามารถตอบสนองต่อไลฟ์สไตล์ของคนเมืองในลักษณะ “Anywhere Anytime Any Device” และจะทำให้ประชาชนในชนบทเข้าถึงบริการทางการเงินได้ง่ายและสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น ในขณะที่ภาคธุรกิจจะ

เกิดการพัฒนาคอนกรีตพื้นฐานด้านการชำระเงินที่รองรับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (E-business) อย่างครบวงจรจากต้นน้ำถึงปลายน้ำตั้งแต่การติดต่อซื้อขายสินค้า การชำระเงินรวมถึงการนำส่งข้อมูล อาทิ ข้อมูลทางภาษีให้หน่วยงานภาครัฐ และต่อไปจะนำไปสู่การพัฒนาให้สังคมเป็นสังคมไร้เงินสดตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปการคลังและเศรษฐกิจของประเทศ สังคมไร้เงินสดจึงกลายเป็นประเด็นทางสังคมที่ได้รับความสนใจ ทั้งได้รับการสนับสนุนและผลักดันจากรัฐบาลให้ประชาชนหันมาใช้ระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ (E-payment) เพื่อให้ประชาชนเกิดความสะดวกสบาย ไม่ต้องถือเงินสด และไม่ต้องกังวลเรื่องเงินทองหรือเงินหล่นหาย และยังจะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบการเงินโดยภาพรวมอีกด้วย โดยกระทรวงการคลังร่วมกับธนาคารแห่งประเทศไทยได้จัดทำแผน Nation e-Payment ของประเทศ เพื่อให้การชำระเงินของประเทศมีความเชื่อมโยง และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ภายใต้ความร่วมมือกับธนาคารพาณิชย์ เพื่อหาโครงสร้างพื้นฐานการชำระเงินที่สะดวก ประหยัด ปลอดภัย และเป็นธรรม มีการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ เช่น โครงการพร้อมเพย์ที่เป็นโครงการชำระเงินผ่านโทรศัพท์มือถือ หรือระบบอินเทอร์เน็ต

สังคมไร้เงินสด ในระบบเศรษฐกิจโลกมีแนวโน้มจะขยายตัวมากยิ่งขึ้น แม้กระทั่งประเทศไทยเอง ทั้งนี้จากการสำรวจของบริษัทชั้นนำด้านเศรษฐศาสตร์และการวิจัย Roubini Thoughtlab ร่วมกับ Visa ภายใต้หัวข้อเรื่อง “Cashless cities: Realizing the Benefits of Digital Payments 2017” ซึ่งได้ศึกษาผลประโยชน์ที่เมืองต่าง ๆ จะได้รับหากก้าวไปสู่ “เมืองไร้เงินสดในระดับที่เป็นไปได้” โดยผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า ผลประโยชน์สุทธิที่เกี่ยวข้องกับการนำเงินดิจิทัลไปใช้ในระดับเมืองมีประมาณ 4.7 แสนล้านเหรียญสหรัฐต่อปีใน 100 เมืองทั่วโลกที่ได้รับการวิเคราะห์ จำแนกเป็นประโยชน์ในภาคผู้บริโภค ภาคธุรกิจ และภาครัฐ ดังนี้

ผู้บริโภคใน 100 เมืองหลักสามารถได้รับผลประโยชน์สุทธิเกือบ 28 พันล้านเหรียญสหรัฐต่อปี ผลกระทบนี้จะมาจากปัจจัยต่าง ๆ รวมถึงการช่วยประหยัดเวลา 3,200 ล้านชั่วโมงในการทำธุรกรรมผ่านธนาคาร ห้างค้าปลีก และการขนส่ง รวมถึงการลดอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับเงินสดอีกด้วย

ธุรกิจในเมืองทั้ง 100 แห่งสามารถได้รับผลประโยชน์โดยตรงมากกว่า 3.12 แสนล้านเหรียญสหรัฐต่อปี ผลกระทบนี้จะมาจากปัจจัยต่าง ๆ รวมถึงการประหยัดเวลาในการประมวลผลการชำระเงินเข้าออก รวมถึง 3,100 ล้านชั่วโมง และรายได้จากการขายที่เพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากการขยายฐานลูกค้าออนไลน์ และในร้านค้า การวิจัยยังพบอีกว่าการยอมรับเงินสดและเช็ค เพิ่มค่าใช้จ่ายให้ธุรกิจถึง 7.1 เซ็นต์ของทุกเงินดอลลาร์สหรัฐที่ได้รับ เมื่อเทียบกับการเก็บเงินจากระบบดิจิทัลซึ่งเพิ่มค่าใช้จ่ายให้ธุรกิจเพียงแค่ 5 เซ็นต์ของทุกเงินดอลลาร์สหรัฐที่ได้รับ

รัฐบาลในทั้ง 100 เมืองหลักสามารถได้รับผลประโยชน์โดยตรงประมาณ 130 พันล้านเหรียญสหรัฐต่อปี ผลกระทบนี้จะมาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น รายได้จากภาษีที่เพิ่มขึ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น การประหยัดต้นทุนจากประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นในการบริหารและค่าใช้จ่ายด้านคดีอาชญากรรมเนื่องจากการลดอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับเงินสด

ส่วนผลการสำรวจกรณีกรุงเทพมหานคร มีผลลัพธ์ที่น่าสนใจเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคเดียวกัน คือ กรุงเทพมหานครได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมไร้เงินสดไปแล้ว ร้อยละ 41 โดยมีข้อค้นพบเกี่ยวกับประโยชน์ที่ภาคผู้บริโภค ภาคธุรกิจ และภาครัฐบาลจะได้รับ ดังนี้

ภาคผู้บริโภค การเข้าสู่สังคมไร้เงินสดอาจจะต้องมีค่าใช้จ่ายอยู่บ้าง แต่ก็เกิดผลดีกับผู้บริโภค คือ ลดปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และที่สำคัญการใช้จ่ายผ่านช่องทางอิเล็กทรอนิกส์นั้นจะช่วยประหยัดค่าธรรมเนียมในการชำระเงินล่าช้าได้ด้วย โดยผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้บริโภคมีมูลค่า 3 พันล้านบาท ทั้งการใช้จ่ายผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ จะทำให้เกิดการประหยัดเวลาในการดำเนินธุรกรรมทางการเงินได้เฉลี่ย 8 ชั่วโมงต่อคนต่อปี

ภาคธุรกิจจะได้รับผลประโยชน์จากการเป็นสังคมไร้เงินสด คิดเป็นมูลค่า 7.3 หมื่นล้านบาท โดยมีเหตุผลหลักจากการนำเอกสารภาษีอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาปรับใช้ ทำให้ลดเวลาในการบริหารจัดการรวมถึงการทำงานด้านเอกสารลงได้อย่างมาก

ภาครัฐจะได้รับประโยชน์จากการนำธุรกิจที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายเพื่อธุรกิจสีเทาเข้าสู่ระบบการตรวจสอบแหล่งที่มาของรายได้สะดวกและชัดเจนมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้รัฐสามารถดำเนินการจัดเก็บภาษีได้เพิ่มมากขึ้น โดยในภาคของรัฐบาลจะได้รับประโยชน์มีมูลค่ามากถึง 5 หมื่นล้านบาท และที่สำคัญหากมีการใช้เงินสดน้อยลงจะเกิดผลดีต่อสภาพสังคมโดยรวม คือ การเกิดขึ้นปัญหาอาชญากรรมจะลดน้อยลงตามไปด้วย

นอกจากนี้ ผลการสำรวจกรณีของประเทศเพื่อนบ้านของไทยในการก้าวไปสู่การเป็นสังคมไร้เงินสดพบว่า ประเทศต่าง ๆ ได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมไร้เงินสดแล้ว คือ ประเทศสิงคโปร์ ร้อยละ 44 กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย ร้อยละ 35 กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา ร้อยละ 31 กรุงฮานอย ประเทศเวียดนาม ร้อยละ 31 กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย ร้อยละ 31 และกรุงมะนิลา ประเทศฟิลิปปินส์ ร้อยละ 31 โดยผลการศึกษายังพบว่า กัมพูชา เวียดนาม อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ เป็นเมืองที่ยังใช้เงินสดเป็นหลัก ส่วนเมืองที่เป็นผู้นำในการเป็นสังคมไร้เงินสดนั้น คือ เมืองแคนเบอร์รา ประเทศออสเตรเลีย ร้อยละ 78 กรุงไทเป ประเทศไต้หวัน ร้อยละ 70 เมืองโอ๊คแลนด์ ประเทศนิวซีแลนด์ ร้อยละ 68 และกรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้ ร้อยละ 58 ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์บ่งชี้ให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลจากสมาร์ทโฟนและอุปกรณ์สวมใส่ (Wearable) รวมไปถึง AI (Artificial Intelligence) และรถยนต์ไร้คนขับมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและมีผลกระทบต่อพฤติกรรมการใช้ชีวิตของชาวเมือง ไม่ว่าจะเป็นการช้อปปิ้ง การท่องเที่ยว และการใช้ชีวิต หากปราศจากรากฐานที่มั่นคงในการชำระเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ชุมชนเมืองจะไม่สามารถวาดภาพอนาคตดิจิทัลได้อย่างเต็มที่ จึงควรมีการกำหนดนโยบายเพื่อช่วยให้เมืองยอมรับการใช้เงินผ่านระบบดิจิทัล รวมไปถึงการจัดตั้งโปรแกรมศึกษาทางการเงิน เพื่อช่วยบุคคลที่ไม่มีบัญชีธนาคารเข้ามาสู่ระบบการเงินอย่างเป็นทางการ และสร้างแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมและเทคโนโลยีการชำระเงินใหม่ ๆ รวมถึงการใช้ระบบการชำระเงินมาตรฐานสากลแบบเปิดสำหรับทุกเครือข่าย (Open-Loop Payment Systems) ที่ปลอดภัยและอื่น ๆ

ผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นเหตุผลสนับสนุนได้อย่างชัดเจนว่า โลกของระบบการเงินในอนาคตน่าจะกลายเป็นสังคมไร้เงินสดอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ เพราะการเป็นสังคมไร้เงินสดนั้นมีผลดีและสามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับระบบธุรกิจทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกจำนวนมาก แม้ในเบื้องต้นการปรับเปลี่ยนเข้าสู่การเป็นสังคมไร้เงินสดนั้นจะมีค่าดำเนินการอยู่บ้าง แต่เป็นเพียงช่วงระยะเวลาสั้น ๆ หากการใช้จ่ายผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือสังคมที่ไร้เงินสดอย่างสมบูรณ์แบบเกิดขึ้นแล้ว การดำเนินธุรกรรมทางการเงินก็จะเป็นเรื่องง่ายและสะดวก รวดเร็ว อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงสู่สังคมไร้เงินสดจะเป็นต้องมีการ

ให้ความรู้และความเข้าใจที่มากเพียงพอสำหรับประกอบการปรับพฤติกรรมของประชาชน ซึ่งภาครัฐหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องมีการนำเสนอข้อมูลความรู้ ตลอดจนสนับสนุนส่งเสริมในเชิงธุรกิจเพื่อให้คนส่วนใหญ่เห็นความสำคัญและหันมาใช้จ่ายผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรณีศึกษาจาก...ยุโรปกับการก้าวนำด้าน Cashless Society สังกมไร้เงินสด. (22 มกราคม 2561) สืบค้น 23 มกราคม 2561 จาก http://.co.th/blog_th/cashless_society_europe_

วิจัยชี้การเงินดิจิทัลรุ่ง. (2 ธันวาคม 2560). สืบค้น 24 มกราคม 2561 จาก <http://www.thairath.co.th/content/1141855...>

สำรวจผลวิจัย “เมืองไร้เงินสด” ใน 100 เมืองใหญ่ของโลกรวมถึงกรุงเทพฯ. (4 ธันวาคม 2560) สืบค้น 23 มกราคม 2561 จาก <http://www.smmagonline.com/2017/1204/%...>

“สังคมไร้เงินสด” เอกชน-รัฐ-ผู้บริโภค ใครได้ประโยชน์สูงสุด. (5 ธันวาคม 2560). สืบค้น 22 มกราคม 2561 จาก <http://Thumbsup.in.th/2017/...>

BrandAge : รู้แล้ว ทำไม? ประเทศไทยจึงควรเป็น “สังคมไร้เงินสด”. (4 ตุลาคม 2560) สืบค้น 22 มกราคม 2561 จาก <http://www.brandange.com/article/1868/cashless-society>

QR Code ยกกระดับประเทศไทยสู่สังคมไร้เงินสด”. (6 ธันวาคม 2560) สืบค้น 22 มกราคม 2561 จาก <http://www.themoneetum.co/gr-cade-cashless-thailand/...>

ภาพอ้างอิง

สังคมไร้เงินสด. สืบค้น 8 มีนาคม 2560 จาก <http://www.thaismescenter.com/>